Poštarina plaćena u gotovu.

SOKOLIĆ

LIST ZA SOKOLSKI NARAŠTAJ

GODINA XX BROJ 6

Izlazi mesečno. — Godišnja pretplata Din 20'—.

SADRŽAJ

STRANA

1. Vidov dan 153
2. Borba i ljubav 155
3. Врлине Шумадије 156
4. Моје соколовање 157
5. Pomlad v Beogradu 159
6. Ali-paša Rizvanbegović i organizacija katoličke crkve u Hercegovini . . 160
7. Spominu brata Slavomira Kratochvila 161
8. Karakterologija 164
9. Neznani junak 166
10. Krepimo se! — Tužme se! 168
11. Na najvišji vrh Balkana 169
12. Avijacija — srž budućeg rata 171
13. Pravilnik 173
14. Naši pesnici: Razgovor kosovske devojke i Vile Velebita. — Ojadeni ljudi. — Слово из реала. — Ја сам Југословен. — Naš deseti zlet. — Bratje. — Мали просјак. — Дух соколски. — Детелини. — Proljetna pjesma. — Leto. — Срце. — Prvi jaglac. — Na Vidov dan 1938 174
15. Radovi našeg naraštaja: Nedjelja na selu. — Svjetionik . . 181
16. Glasnik: Zlato blagoslov i prokletstvo. — X svesokolski slet u Pragu. — VIII godišnja skupština Saveza SKJ. — Šanghaj - azijski Nju Jork. — Za šalu 182

»Sokolić« izlazi na kraju svakoga meseca. Godišnja pretplata Din 20·—, polugodišnja Din 10·—, pojedini broj Din 2·—.

Urednik: Josip Jeras, Ljubljana, Levstikova ulica 19.

Izdaje Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije (E. Gangl). — Naslov uprave: Uprava sokolskih listova, Ljubljana, Frančiškanska ulica 6. Telefon br. 2312. Račun pošt. štedionice 12.943.

Rukopisi se šalju na adresu urednika, pretplate i narudžbe upravi sokolskih listova.

Tiska: Učiteljska tiskara u Ljubljani (pretstavnik Francè Štrukelj).

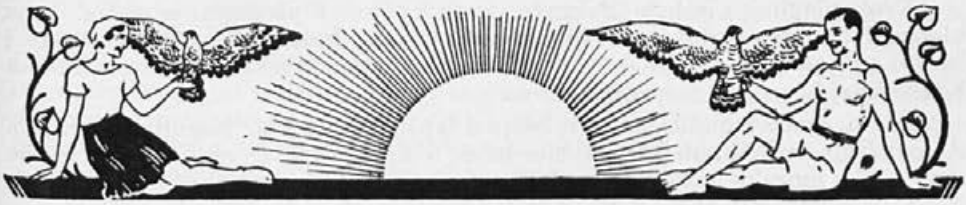

U LJUBLJANI, JUNA 1938
GODINA XX ● BROJ 6

VIDOVDAN

Mi Jugosloveni imademo zapravo tri svoja Vidovdana: na Gosposvetskom Polju, na Gvozdu i na Kosovu. Gosposvetsko Polje beleži nam propast slovenačke, Gvozd hrvatske, a Kosovo srpske slobode.

Ali imali smo mi još mnogo Vidovdana, gde se naša krvca na potoke prolevala, gde se junački ginulo braneći svoja prava. Zadnja herojska borba za vreme svetskog rata bila je najteža, najmučnija. Sva naša divna zemlja nakvašena je krvlju milijuna mučenika i heroja, koji nisu žalili da dadu svoje živote za našu slobodu.

Groblja posejana na sve strane, na ruševinama stare naše slave, pokazivala su put kojim da krenemo dok se izvojevalo ono što danas imamo: veliku ujedinjenu otadžbinu.

Kroz duge vekove gorelo je kandilo nade, žiža, koja je vaskolikom narodu bez razlike vere i plemena, kroz crnu tamu vekovnog robovanja pokazivala težak put koji vodi do oslobođenja.

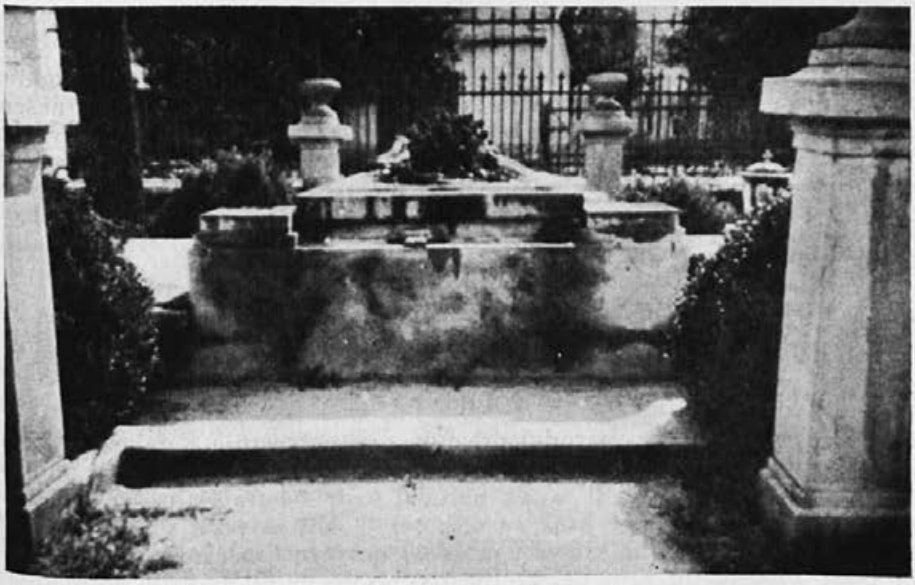

(Snimio Ismet A. Tabaković)

Grobnica vidovdanskih heroja u Sarajevu

Kroz planine i zelene dubrave, kroz cvetna i plodonosna polja, kroz klance i bogaze, uzduž krševitih obala plavoga Jadrana razlegao se plač i škrgut zubi uz jeku gusala, koje su oplakivale tužnu prošlost i dozivale Marka Kraljevića da ustane i osveti Kosovo.

Ali su gusle i budile nadu u bolju i lepšu budućnost. Narod je verovao. Zato proživeli Vidovdani nisu bile tužne i krvave slave, nego u isto vreme dani velike moralne veličine i nade u pravdu i konačnu pobedu.

Kosovska uspomena toliko je sveta i uzvišena, toliko svetla u duši svakoga sina naše otadžbine, da se smatra kao najsvetliji dan naše prošlosti, kao dan znamenja za pokolenja koja nastupaju u život. Iako je u Kosovu usredotočena sva bol svih naših plemena, jer je to bio zadnji i najteži udarac za celi jugoslovenski narod, Kosovo je našem narodu dalo silnu moralnu snagu da okuplja nove sile i priprema ih za obnovu i lepšu budućnost.

Knez Lazar je sa svojom vojskom i vojskom svesnih Hrvata izašao na Kosovo, da prolije svoju krv, da sebe žrtvuje, ali da u isto vreme napravi jaki bedem i njim zadrži navalu i poplavu silnog osmanlijskog osvajača iz Azije, da zadrži krvavu oluju koja je strašno zagrozila zapadnim narodima i zemljama. To je bio samopregor kome nema ravna u istoriji. I taj krvavi val zaustavio se, i tek kasnije prelio se preko tog bedema i zapljusnuo o zidine gordoga Beča, odakle je ponovno ustuknuo i zadržao se na tlu naše zemlje, da potom nakon krvavih i dugogodišnjih borbi sasvim iščezne.

Ali ta tamnovita noć dugo je trajala i zveket ropskih lanaca odjekivao je kroz duge vekove, dok jedne zore s plamnoga Orašca, preko tamnoga neba nije blesnula i prosinula munja, pa kako pesnik kaže:

»A s Oplenca groma zatutnjila jeka,
Pred decom slobode pevale su gore,
Iz kubura njinih svitale su zore
I zalile krvlju podneblja daleka...«

Kroz godine, kroz decenije, od početka minulog veka vodile su se ogorčene, uporne borbe, padale su bezbrojne žrtve, ustajalo je malo i veliko, borilo se beskrajnim naporima mačem i perom sve do kraja 1918 godine, kada je posle stradanja i ogromnih žrtava pravda izrekla svoj sud i našemu narodu otvorila vrata zajedničke slobode. Sva tri Vidovdana behu osvećena. Naša lepa zemlja je napokon slobodna, ispunili su se snovi davnih pokolenja, celi narod je ujedinjen. Svuda vlada mir i spokojstvo. Narod se vratio svome poslu da obnavlja porušenu zemlju. Pesnik peva:

»Iznad divnih polja i svakoga krša
Svuda vredna ruka bela hleba ima,
A ko kruna svemu, među božurima,
Na Kosovu carski naš se steg leprša.«

Braćo i sestre! Ovaj narodni praznik, ova najsvetlija i najsvetija uspomena iz naše istorije kao da bledi i iščezava u dušama onih koji ne vode računa o lepšoj budućnosti svoga naroda; koji zaboravljaju sve one nadčovečanske napore i žrtve koje su naši predi dali za našu slobodu; kojima je magla pala na oči i ne vide da možda i nesvesno ruše ovu divnu zgradu, ovu našu Jugoslaviju koja je krvlju izvojevana, koji nemaju pojma kako je teško robovanje pod tuđinskom mamuzom, koji neće brata za brata, već vole tuđina za gospodara.

Dužnost je vaša, naša mlada braćo i sestre, da dobro proučite tužnu našu istoriju iz koje ćete naučiti da je samo naša nesloga skrivila da smo doživeli toliko katastrofa i postali plenom tudinaca. Ne smete zato nasedati narodnim neprijateljima koji u mutnu love i kojima su preči vlastiti interesi od narodnih, nego upregnite sve sile da krvlju stečenu slobodu, državno i narodno jedinstvo čuvate kao zenicu oka svoga, jer samo ujedinjeni možemo se odhrvati našim neprijateljima.

Ne, mi ne smemo da doživemo još jedno Kosovo.

* * *

BORBA I LJUBAV

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

»Borba i ljubav su najjače sile u životu,« rekao je Empedoklo, veliki učenjak starog vijeka. Nije se prevario. Dok bude svijeta i vijeka, borba i ljubav biće najjača i najveća sila, protiv kojih se ne može boriti.

*

Borbom se postižu najviši ciljevi, ostvaruju najveće ideje. Bez borbe nema uspjeha, nema pobjede, nema opstanka. U svakodnevnom životu borimo se za hljeb svakdanji. Borimo se za goli život, borimo se za sitne i velike potrebe.

Borbom su došli do pobjede i oni velikani pojedinih naroda, koji su radili za oslobođenje i ujedinjenje svog naroda.

*

Naša istorija nije ništa drugo do vječita borba. Od dolaska s Karpata u ove strane Srbi, Hrvati i Slovenci bili su neprestano u borbama s divljim Avarima, s Rimljanima, Mađarima, Turcima, Nijemcima i napokon u viševjekovnoj borbi za oslobođenje ispod tuđeg jarma i ujedinjenja.

Borba nas ni danas ne ostavlja. Za naše ideale moramo se i danas da borimo. Sav rad nas Sokola jeste neprekidna borba u duhu Tirševe izreke: »Napred, nazad ni koraka«. A napred se bez borbe ne može!

*

No borbe nema bez ljubavi. Bez ljubavi za ideale. Bez ljubavi prema onome zašto se borimo. Čovjek se neće ni zašto boriti, ako ne ljubi ono zašto se bori. Ljubav mu daje u borbi snage, ona ga vodi do pobjede.

Ljubav je kraljica borbe, a borba je sadržaj života. S borbom za voljene ideale gine se bez ustuka, bez poklecanja. Borba vodi misli, a ljubav srca. Borba i ljubav su nam potrebni kao i hljeb nas svakidanji.

ВРЛИНЕ ШУМАДИЈЕ

СИМЕУНОВИЋ ЛАЗАР,
Београд

(Утисци из рата)

Ратници радо препричавају своје важније доживљаје. Они то чине у повољним приликама, као за време путовања на дужој линији, на седељкама и т. д., где је потребно учинити да се време што више скрати, а у друштво унесе забава.

Скоро у једној таквој прилици слушао сам причање једног учесника у последњим ратовима. Између осталог један део те приче нарочито је карактеристичан и вредан је да га изложимо:

— У ранијој историји нашега народа Шумадија је својим делима испунила највише страница. Тако и у најновијој нашој историји она је заузела видно место. У стварању те историје истицали су се и људи и жене.

— Пролазећи, у отступним борбама с непријатељском војском, 1915 год. кроз шумадијска села, поред пута Ваган—Краљево војници су у масама свраћали успут кућама и тражили да купе за храну мрса, воћа и пића. На тај начин та су села исцрпела све резерве и, може се рећи, није се више могло ништа добити. Требало је заћи дубље у села, тамо где су војници ређе могли доћи, па ту добити нешто од тога.

— С једним својим другом решимо да тако урадимо. Одвајајући се од своје колоне косим кретањем зађемо дубље у села, узгред распитујући где се може добити што хране на продају. У једном селу, недалеко од Бумбаревог Брда, упућени смо на једну кућу. У дворишту нас сачекала озбиљно, али с познатим шумадијским гостопримством домаћица и позвала да пођемо унутра, у кућу. Увела нас је у једну одају у којој смо видели радосно изненађење: на средини одаје око постављене софре (ниске и округле) седела су два — три војника, које је ту довела иста мисао као и нас, с једним укућанином — мушкарцем — и ручали. Домаћица нам је рекла, да јој је то млађи девер (брат њенога мужа), а муж јој је на фронту. На софри је било обиље лепог сира, кајмака, сланине, вруће проје (кукурузни хлеб) и киселе паприке (туршије), а у земљаном суду (бардаку) као суза бистра ракија, каква се само у тим крајевима може да нађе. Одмах смо позвани, мој пратилац и ја, да седнемо за софру и понуђени смо ручком. Судови су пражњени и понављани јелом и пићем. Наш војнички апетит био је, појмљиво је, веома снажан а домаћини, видело се, нису жалили да нас угосте.

— У току разговора при јелу домаћица је испричала како је ту скоро добила писмо од свога мужа, ратника с фронта, у коме јој поручује да нашој војсци да храну и пиће, јер, вели, непријатељска војска, иза отступања наше, долази и узеће све.

— Кад је у нашим изгладнелим трбусима био испуњен сваки кутак устали смо, изражавајући пуну захвалност на гостопримству.

— Војник у рату и циганка скоро се могу поредити. Тако сам ја, полазећи од софре, замолио домаћицу да нам прода још од јела, да то понесемо у торбама за наше у чети.

— Не може, озбиљно и достојанствено одговорила ми је она.

— Треба да има хране и за оне који ће после вас доћи нашој кући, да се нахране гладни.

— Ако би продавала брзо би нестало.

— С дивљењем сам примио овај одговор и постидео се пред њом што сам јој упутио овакву молбу.

— Дивљења је, заиста, вредно онакво поступање домаћина с бојишта, који хладно и трезвено уступа своју имовину да послужи нашој војсци, да је оснажи и ојача, да не падне у руке непријатељу. Још више да се дивимо онаквом држању његове домаћице, која онаквим начином извршаваше вољу свога мужа-ратника. Они су у таквим поступцима прави израз наше Шумадије. У њих се треба угледати.

* * *

МОЈЕ СОКОЛОВАЊЕ

П. ПЕТРОВАЧКИ,
Орловат

Ја нисам стари Соко. Припадам групи оних, који су дошли на »готово«. Око себе сам имао неколико сеоских младића, када смо основали у мом месту соколско друштво. После краћег времена било је написано на нашим легитимацијама »да је брат Мучин Љубинко заведен ...« и т. д. Значка се није скидала с одела. Она је сваком говорила јасно и отворено, да је и брат Миленко Соко.

Прва нам је брига била да набавимо справе. Какве су оне биле? Обичне, дрвене. Вратило је било ишарано разним бојама, а ради сигурности увек су га два брата морала држати. За вежбање смо добили лепу дворану и свакога се дана повећавао број чланова.

У врсти је мир. Сви су поравнати. Једино брату Каменку је увек нешто сметало. То је био немиран дух, који је много муке задавао бр. начелнику у врсти, колико и Ђурица на справи. Али зато су они на другим пољима били добри па и више од тога.

Највећа срећа била је за нас освећење наше заставе и јавни час тога дана. До заставе смо дошли тешком муком. Чланови управе, старија браћа, никако нису могли да се реше на тај корак. Жао им је било новаца. И што смо могли? Затражимо неколико од нас од друштва позајмицу од неколико стотина динара. За тај новац поручимо прву партију »спомен чавала« за сигурне дародавце. Новац је долазио сваког дана. Срећа нам је била склона.

Осванув је и дан освећења. Дан који смо сви тако жељно очекивали. Кола су пристизала пуна гостију из околних села. Сеоске улице биле су чисте, куће окречене. Село је добило свечани изглед. Сви су без разлике узели учешће у нашем слављу. Чак ни славолуци нису изостали. На станици је тога дана било право шаренило. Воз нам је донео сестре и браћу с фанфаром. Сврстани с глазбом и заставама на челу прошли смо чистим улицама, пуним света. Иза богослужења обавили смо чин освећења заставе.

И даље је текао рад у нашем младом али напредном друштву. Академије, јавни часови, слетови и све остало остављало је на све нас дубок утисак. Највише веселости изазвало је спавање на слами, када смо ишли на слетове. То се дуго не може заборавити. А што да кажем о слету у Београду, Љубљани, Сарајеву и другим? Док живимо нећемо моћи заборавити те лепо проведене часове. Напуштали смо косу, златно сноп̂ље по њивама, да се за трен ока нађемо на окупу пред соколаном одакле ћемо за који час на далеки соколски слет — у Љубљану...

Оно што чланови сеоских друштава највише воле, то су дилетантски отсеци. И ми га имамо и није баш на ниском степену. Као и сви почетници, и ми смо почели с једночинкама да би касније играли Стерију, Одавића, Нушића с »Министарком« и друге комаде махом из народног сеоског живота.

Кад смо неки комад добро одиграли, ишли смо и у околна места и тамо смо их давали. Тако ме једном слетише дилетанти да идемо у село Н. Нисам имао зато нарочиту вољу, али смо ипак ишли. Предузели смо све, само да би успех био што бољи. Послали смо неке напред да припреме на самом месту све што је потребно, док смо ми на сам дан пошли колима. Дан је био веома леп и то ме је храбрило. Нажалост, ово је трајало кратко време по нашем доласку у место Н., јер се одмах по нашем доласку спустила киша, која је лила као из кабла. Ја сам био очајан! Остали сви беху расположени, јер што их се тиче киша. Вечера се спрема, а ко ће све то да плати то није за њих важно.

Пред вече сунце је разгонило облаке, и својим опроштајним зракама поново улило наде у мени.

Време је да гости долазе. Буљио сам очима у врата која су се врло ретко отварала од оних које сам ја очекивао да ми смање издатке личних расхода. Дошли су они којима сам ја раније продао карте и још неколико нових. Време је да почне. Чекали смо још мало па када је дворана и после овога остала полупразна, ми почесмо.

Као што ми Соколи увек радимо, и овога пута је требао неко да говори нешто о Соколству и да поздрави госте. Уместо поздрава требало би их укорити, јер су прешли преко тога, да је гостопримство нашег народа широм света познато. Ја сам на себе узео ову прву тачку програма.

— Сестре и браћо! — почео сам. — Ми Соколи поред рада на телесном подизању наших чланова, имамо за дужност и ћудоредно подизање наших припадника па и оних који то нису. Дошли смо, ето, данас и у ваше село да ту и вам предочимо и покажемо што су и што хоће Соколи...

Говорио сам као и сви остали што говоре — док нисам приметио комешање а тим отезањем мислио сам да им се осветим кад већ другим нечим нисам могао.

Ређале су се рецитације, вежбе, а напокон и комад је завршен, а с овим и наш програм. Прва ми је сада брига била да потражим бр. благајника, јер је његов наступ за мене био најважнији.

Како стојимо?

— Да си говорио на сокаку, свакако да би више било.

— Хајде, брате, што се шалиш кад Те озбиљно питам! Колико смо добили? Уништах га већ љут од нестрпљења.

— Свега 465 динара!

— ?!

— Од тога има да се плати локал, такса...

— Зар још није ништа плаћено?

— Није, то је бруто приход. Па онда кола, вечера...

— Вечеру неће добити нико! викнем ја.

— Ми смо сви вечерали.

— Тако?! А ја...

— Израчунали смо — чист дефицит 168 динара!

— На здравље! Још томе ако додам расход: покиснуо, остао сам гладан, и ко зна што ме још све чека...

Док сам ја овако кукао, у дворани је било весело. Браћа су играла, и чинило ми се као да је и та веселост мени за инат!

Почесмо се спремати за одлазак. Неки су већ поседали на своја кола док сам ја обрачунавао с газдом локала, т. ј. док сам се споразумео за начин плаћања. Споразумесмо се тако, да ја препишем његов дуг бр. Миленку. Остало је да платим још једна кола. Како су сви били већ отишли, наредим да се спреме кола која нисам могао никако платити. Чекао сам, чекао али кочијашу се не иде. Не зато, јер би остао још. Камо лепе среће да је то разлог, већ зато, што је и поред све дискреције сазнао за право стање касе. Напокон, уз помоћ осталих, успем те пристане да му платим кад одемо кући.

На колима нас је било доста, тако да смо тешком муком сели сви поред тамбурашких инструмената. Јутро је било ванредно после пролетње кише. На мало сена које је остало иза устију коња на даскама кола, сада већ потпуно помирен са судбином, био сам готов да задремам. И таман сам почео дремати када ме тргне глас кочијаша.

— О-о-о-о!

— Што је? запитах не отварајући очи.

— Нећу да возим! Или ми платите или доле с кола. Ја даље нећу да возим — гласно је одговор кочијаша.

— Али за Бога, нећеш нас ваљда оставити на друму?...

— Сићите или ћу да испрегнем коње, а ви останите на колима.

— Е, баш кад си такав и не верујеш да ћу ти платити — нећу да сиђем! одговорих му ја.

Он место одговора, поче испрезати коње. Видевши да је он непоколебљив у својој намери, почели су око њега прво лепим, а онда и претњама, те он ипак попусти, али с тим, да ја са својом тамбуром сиђем, а остале ће све возити. Што сам знао већ да се покорим његовој вољи. Узмем своју бугарију на леђа те продужим даље апостолски.

— Е тако ми и треба! Сад само нека још неко на седници каже, да ја ништа не радим за друштво! Што још хоће више од мене? Гладан, синоћ мокар, дужан и »ружан« с бугаријом на леђима! То је и сувише...

Даље пешке више нисам хтео ићи. Мислио сам, за мене неће кола доћи, али за бугарију морају. А кад већ дођу свакако да неће ни мене оставити. И тако седећи

на јутарњем сунцу, спреман да сваког момента заклопим уморне очи, спазим кола која су ми се приближавала. То није био нико други већ Миленко, тај који треба за све ово моје паћеније да одговара пред судом части.

— Што је то било?

— Што је то било? попових ја. Ништа! Сви гости одоше, а кум остаде на друму с даром на леђима.

Хајде, седи на кола. Нисам ја знао, дошао бих пре. Мислио сам шала је...

И те каква је то шала! Само ја ову шалу скупо плаћам. На ово су се сви насмејали па и Миленко. Сви се могу смејати, али ти Миленко можеш да плачеш са мном заједно, пребацих му ја.

Тако, ето проведох ја са мојим дилетантима.

* * *

POMLAD V BEOGRADU

ROSENSTEIN KAREL,
Beograd

Kar nenadoma se je preokrenilo. Še ni dolgo, kar je skozi puste in gole drevesne krone zavijala košava, sedaj so se pa že razpočili brstiči in mlado zelenje kipi iz smolnatih čašic kot penasti šampanjec. Niti opazil nisem, kdaj so se parki odeli v pomladne halje. Čez noč se je v njih razgibalo novo življenje. In ko sem zadnjič stopil v drevored, so se mi nasmihale drobne cvetlice, zadovoljno se pozibavajoče v bokih ob zvokih ptičjega žvrgolenja. Košati kostanj me je s svojo veliko zeleno krono zaščitil pred porednimi sončnimi žarki in zeleno grmičje me je lahno božalo po licih.

Krenil sem na ulico. Ali je tudi tam pomlad? Oh, in še kakšna! Mladina, nasmejanih obrazov in prešernih kretenj, polni pločnike v živahnem čebljanju. Kot bi se šumeče in penasto morje razlilo po ulicah. Tramvaji hite po lesketajočih se tračnicah in v njih si sprevodniki požvižgavajo poskočne melodije. Prodajlci časopisov se prerivajo med množicami in razposajeno kričijo, kot bi hoteli dati duška svojemu pomladnemu razpoloženju. In tam na oglu — na Terezijah mali Djukica prodaja »kikiriki«. Pet in dvajset za dinar. Pet in dvajset — samo zato, ker je pomlad. Oh, ta presneta pomlad!

Pa sem se napotil proti Kalemegdanu. Kako veličastvena tišina vlada tam. Množice sprehajalcev se gibljejo skoro neslišno, kot bi prisluškovale šepetanju stoletnih utrdeb o slavni preteklosti. Samo zdaj pa zdaj se jata kavk požene v zrak, zakroži nad ponosnim kipom Zmagovalca, nato se pa v elegantnih lokih spušča na kupolo Saborne cerkve. Povzpel sem se na vrhnjo teraso in se zazrl na sotočje Save in Donave. Kako mirno in samozavestno si podajata roke. Kot bi se zavedali svojega dostojanstva.

Toda — nenadoma mi srce kar poigra od radosti. Po Savi navzgor privozi z močnim brlizganjem »Ljubljana«, sopihajoč in boreč se z ogromnini lopatastimi kolesi proti mirnemu, trdovratnemu toku. Kar nič se ni zmenila za moje pozdrave. Smešno dostojanstveno kot stara kokoška je plula proti pristanišču.

Odhajal sem s Kalemegdana. Od Save je pihljala sapica, topla in prijetna kot dih matere. Lica so mi gorela od radosti, v duši sem pa občutil neko uravnovešenost in čudovito harmonijo.

Namenil sem se v Sokolski dom. Tja, kjer sedaj dvojna pomlad slavi svojo zmago. Prva se bere na zardelih licih sokolske mladine, ki kljub zapeljivim pomladnim dnem polni »sokolane«, pripravljajoč se za slovansko »božjo pot«, za zlet v Prago; druga se pa poraja v dušah te mladine, ki polagoma stopa na plan, ki se izvija iz brstja in razvija svoje moči. Beograjska sokolska mladina se usmerja, išče pravo pot, po kateri bo potem enotna in nezlomljiva krenila. In če je pred vsesokolskim zletom v Prago v njihovih dušah pomlad, upajmo, da jih bo Praga utrdila, jim vlila novih energij, jih prepojila z železno voljo, da bo po njihovem povratku nastopila plodonosna poletna doba dela, napora in uspehov.

ALI-PAŠA RIZVANBEGOVIĆ I ORGANIZACIJA KATOLIČKE CRKVE U HERCEGOVINI

HAJRUDIN ĆURIĆ,
Sarajevo

Ali-paša Rizvanbegović, hercegovački vezir (1833—1851), imao je velikih zasluga za organizaciju katoličke crkve u Hercegovini. Do njegovog vremena hercegovačka katolička crkva bila je podvrgnuta bosanskoj. Na čelu bosansko-hercegovačkog vikarijata stajao je biskup fra Rafo Barišić. Hercegovački franjevci, na čelu s fra Nikolom Kordićem, ličnim prijateljem i savetnikom Ali-pašinim, i fra Anđelom Kraljevićem, nameravali su da se odvoje od bosanskih i da podignu manastir i crkvu u Hercegovini. Na taj način poboljšalo bi se stanje katolika u Hercegovini, koje je bilo vrlo rđavo. Pored toga, oni su želeli da biskup Barišić prede u Mostar. Namere hercegovačkih franjevaca saopštavao je fra Nikola češće Ali-paši. Ovaj nije imao ništa protiv toga, jer je hteo da i u ovom pogledu Hercegovina bude nezavisna od Bosne. Jedino čega se bojao bio je sukob između biskupa Barišića i bosanskih franjevaca. Barišić, koji se zapleo u Bosni, mogao je, po Ali-pašinom mišljenju, i u Hercegovini kakvu smutnju zametnuti. Kad mu je fra Nikola zajamčio da se to neće dogoditi, Ali-paša mu je obećao svoju pomoć. Da je održao zadanu reč, svedoči nam fra Glavaševo pisanje: »Nakon Boga i sv. Stolice, po zauzimanju biskupa Barišića, mi hercegovački franjevci imamo najviše zahvaliti moćnom Ali-paši, da su naši otci uspjeli u svojim nakanama i proveli svoje osnove.« Sam Ali-paša obraćao se zbog ovoga tri puta vladi u Carigradu. Kako je razmirica između Barišića i bosanskih franjevaca bivala sve veća, turska vlada, preko bosanskog vezira Ćamil-paše, odlučila je da ih izmiri. Na poziv Ćamil-paše krenuo je Barišić u Travnik. Ali-paša, koji ga je upoznao i zavoleo za vreme njegova kratkog boravka u Hercegovini, dao mu je za put sjajnu pratnju i stražu pod vodstvom svoga kavaz-baše Ibrahima. Iako je u Travniku došlo do izmirenja Barišića i franjevaca, ipak je njihov spor imao posledicu: početkom 1844 sv. Stolica, koja je o svemu obaveštavana, dozvolila je hercegovačkim franjevcima da se mogu odeliti od bosanskih i da mogu obrazovati posebnu redovničku skupinu. U isto vreme sv. Stolica im je dozvolila da mogu podići u Hercegovini crkvu i manastir. Za ovo poslednje trebalo je isposlovati ferman od turske vlade. Kao što smo videli, Ali-paša je pisao u Carigrad i želeo je da se franjevačka molba povoljno reši. I rešila se: 10 januara 1846 dobili su hercegovački franjevci ferman za podizanje crkve i manastira. Iako je u njemu stajala izričita sultanova zapovest da niko ne sme za ovu stvar tražiti novaca, jer će biti najstrože kažnjen, Ali-paša je odugovlačio da im ga izda, očekujući od njih kakav dar. Franjevci su skupili darove: Ali-paša je dobio 5 velikih, lepih mazgi, a njegov sin Rustem-beg 20 kesa u gotovom novcu.

24 marta 1846 dao je biskup Barišić sv. Stolici ostavku na starešinstvo u bosanskom vikarijatu. Posle toga sv. Stolica razdeli bosansko-hercegovački vikarijat u dva posebna dela. U novom hercegovačkom vikarijatu imenovan je biskup Barišić apostolskim vikarom i redovničkim privremenim starešinom hercegovačkih franjevaca. 18 juna 1846 stigao je Barišić u svoju novu rezidenciju Seonicu. Ovde je odmah počeo misliti o građenju manastira i o prenošenju svoje stolice u Mostar, gde je trebalo sagraditi biskupski dvor. Za podizanje biskupskog dvora u Mostaru Barišić je dobio carski ferman. Da bi našao zgodno mesto za dvor, on se nastanio privremeno u Mostaru, odakle je posećivao Ali-pašu na Buni. Mostarski muslimani protivili su se podizanju dvora u Mostaru. 14 jula 1846 Barišić ode na Bunu Ali-paši i saopšti mu ovo. U isto vreme zamoli ga da mu nađe mesto za biskupski dvor. Ali-paša je odredio komisiju koja će izabrati pogodno mesto. Ali, kako su mostarski muslimani i dalje pokazivali svoju upornost, preteći biskupu

da će ga ubiti, Ali-paša se pobojao da se to ne okrene i protiv njega, te naredi Barišiću da se ukloni iz Mostara i da ide na Široki Brijeg pod izgovorom da gradi crkvu i manastir. Biskup je odmah napustio Mostar i 23 jula 1846 udario je kamen temeljac novoj crkvi i manastiru na Širokom Brijegu, za što su franjevci dobili ferman dobrim delom Ali-pašinim zauzimanjem Na ovom Ali-pašinom radu, dobro primećuje dr. fra Knezović, osniva se i današnja franjevačka velika gimnazija na Širokom Brijegu s konviktom za eksternat. Podizanjem crkve i manastira na Širokom Brijegu hercegovačka katolička crkva dobila je jake uslove za svoje samostalno razvijanje. Biskup Barišić, koji je u tome igrao takoder veliku ulogu, nije napuštao svoju namenu o prenošenju biskupske stolice u Mostar. Kad se ponovo obratio Ali-paši, ovaj se odazvao njegovoj želji. U oktobru 1846 dođe s Bune u Mostar da nađe mesto za biskupski dvor. Franjevci su imali u mahali Vukodo malo zemljište, koje im nije bilo dovoljno za podizanje dvora. U blizini toga zemljišta stajalo je zemljište Ahmed-age Đikića. Ali-paša naredi Đikiću da to zemljište proda njemu, što ovaj morade učiniti. Kupljeno zemljište Ali-paša pokloni biskupu Barišiću i izda mu bujruldiju da na njemu gradi sebi stan. Tako je, zahvaljujući Ali-paši, udaren temelj biskupovom dvoru u Mostaru, 7 aprila 1847.

Muhur (pečat) Ali-paše Rizvanbegovića u prirodnoj veličini

1846 i 1847 godina važne su za istoriju katoličke crkve u Hercegovini. Kad biskupa Barišića i fra Nikole Kordića, do kojih je Ali-paša mnogo držao, poboljšao je stanje hercegovačkih katolika, koje je pre toga bilo slabo.

* * *

SPOMINU BRATA SLAVOMIRA KRATOCHVILA

ST. KOVANDA
(Prevedel M. K.)

(Dalje.)

III.

Radouškova popolna pobitost za bivanja v komarenski ječi se ne javlja samo v omenjenem pritožbenem pismu poslancu Slaněku, nego tudi iz dopisnice, katero je poslal nekoč iz ječe Bralnemu društvu v Přerovu, naznanjajoč, da izstopa prostovoljno iz društva, ker je bil obsojen radi veleizdaje na 8 let ječe in se ne smatra za vrednega, da bi ostal član društva.

To naznanilo je bolestno vznemirilo vse člane odbora; iz njega se je dala slutiti Radouškova ironija. Samo přerovski okrajni glavar Bleyleben bi bil sprejel do znanja Radouškov izstop iz društva s popolnim moralnim zadoščenjem.

Na to kaže primer s Kratochvílom in njegovim članstvom v přerovskem Sokolu. Proti koncu meseca novembra 1914. si je dal poklicati na okrajno glavarstvo starosto Přerovskega Sokola brata Polameja in mu je sporočil, da mora društvo, čigar člani so bili štirje izmed obdolžencev, nekaj storiti. Drugo jutro mu je telefoniral kratko: »Storite takoj potrebne korake!« Popoldne ga je zopet klical na okrajno glavarstvo. »Ali ste že imeli sejo?« In ko je starosta pokazal na pravila, po katerih društvo ne more izključiti takih, o katerih še ni bila objavljena sodba, je skočil Bleyleben od mize, strgal starosti pravila iz rok in jih vrgel ob zemljo. »To je predrznost! Imel sem

popolno pravico, da vam društvo razpustim, a vi ničesar ne storite!« Ko pa se je starosta razburjen po Bleylebnovem vedenju, pripravljal, da molče odide, ga je okrajni glavar poklical nazaj in mu je rekel z vso odločnostjo, da morajo biti Kratochvíl in ostali iz Sokola izključeni.

Ta svoj ukaz je dal Bleyleben tudi podstarosti Sokola prof. Jaromíru Součku in drugim članom odbora. Vedel je, kakšno nasilje počenja; zato ni opustil nobene podkrepitve. Odborniku Sokola tiskarnarju Strojilu je grozil, če ne bo deloval na Kratochvílovo izključitev iz Sokola, da mu odvzame koncesijo in pošlje takoj k vojakom.

Za takih okolnosti je bila sklicana za poldan, dne 2. decembra 1914., odborova seja, na kateri so bili bratje Kratochvíl, Radoušek, Fárek in Stejskal z vsemi glasovi proti trem (bratje Elmer, Klaus in Klein) iz društva izključeni. Ta društveni sklep je bil vsekakor storjen pod groznim pritiskom strastnega urada in karakterističen je bil poziv br. Klausa odbornikom, naj oni, ki se uklonijo nasilju Bleylebnovemu in pripustijo izključitev Sokolov iz društva iz političnega razloga, naj ne glasujejo z dviganjem rok, ampak le z molčečim soglašanjem.

Klabazňa, Fárek in Stejskal so bili po svojem oproščenju v veleizdajstvenem procesu kot politično sumljivi ljudje konfinirani. Ta kazen ni zadostovala Bleylebnu. Ne samo da je leto pozneje odbil predlog namestništva, naj bi bil Klabazňa konfiniran v Přerovu, nego preko tega je porabil predlog namestništva z vso energijo za to, da bi s svojim vplivom pri mestnem svetu dosegel odpust stavbnega pristava Klabazně iz občinske službe. O tem se je razpravljalo dalje nego dva meseca; mestni svet se je branil in zahteval, naj se mu navede povod za disciplinski postopek, in Bleyleben si je toliko časa dopisoval s krakovskim vojnim sodiščem ter pritiskal na mestni svet, dokler ni imel v rokah dopisa, da se je přerovski mestni svet podvrgel ukazu in Klabazňo odpustil iz občinske službe. (Štev. 1921 z dne 18. febr. 1916.)

Vsej přerovski češki javnosti in zlasti Sokolom za takih okolnosti od c. kr. okrajnega glavarstva ni bilo postlano z rožami. Že 7. decembra 1914. je zaukazalo vojaško sodišče moravsko-ostravsko přerovskemu c. kr. okrajnemu glavarstvu, najnatančnejši pregled vseh spisov, papirjev in dokumentov v přerovskem »Sokolu«, v društvu »Osrednja zveza uradništva livaren, strojaren in tovaren« ter v »Osrednji zvezi tiskarjev in stavcev v Brnu, podružnici v Přerovu«. In od te dobe so bile vojaške pregledne komisije v Přerovu kakor doma; enako so se trudili tajna policija ter orožniki in izpuščen ni bil nikdo, kdor se je nahajal le nekoliko v ospredju sokolskega ali političnega gibanja. Najhujše je bilo o božiču 1914. in potem znova leto pozneje ob božičnem prihodu Radouškovem v Přerov. Pri bratu Elmerju so pregledali pisarno, blagajno in stanovanje; zaplenili so zlasti njegove zapiske za govore, ki jih je imel v okoliških sokolskih edinicah, znova pa so ga vzeli v preiskavo radi nedolžne dopisnice od Radouška iz ječe, na kateri je bratu Elmerju pisal: »Pošlji mi kolač in sv. Pismo!« Bratu Polameju niso le temeljito (po 2. uri) pregledovali stanovanja, ampak so ga tudi marljivo nadzorovali ob vsakem njegovem odhodu iz Přerova.

Žrtev te sovražne borbe, ki jo je vodilo takrat přerovsko c. kr. okrajno glavarstvo proti vsemu češkemu, je postal tudi podstarosta Sokola prof. Jaromír Souček, za vsakovrstno narodno in kulturno delo visoko zaslužen mož. Na njegovem primeru se vidi, kako je malenkosten razlog zadostoval kot povod za zasledovanje. Glavar Bleyleben je rad dajal po telefonu po mestu ukaze, tu za vojno posojilo, tam za okrasitev hiš z zastavami. Zaukazal je tudi profesorju Jaromíru Součku, kot ravnatelju Občinske hranilnice, naj za prihodnje avstrijske »vojne uspehe« preskrbi hranilnici črno-rumeno zastavo. Ko pa je na zahtevo glavarjevo naročil hišnici v Občinski hranilnici, naj izobesi novo zastavo, ga ta ni razumela in na hranilnici se je pojavila stara zastava v slovanskih barvah.

Prapor so seveda čez 2 uri sneli, toda prof. Souček je bil takoj vzet v strogo preiskavo; zaprli so ga ter ga kot zločinca odvedli v Mor. Ostravo, kjer so ga držali 2 meseca v strogi ječi. Tudi ž njim so ravnali tam na najbolj brezobziren način in ga niso pustili niti na pogreb roditeljev, katera sta mu v tem času umrla oba; gotovo je to povzročilo vznemirjenje radi sinove nesreče. Pozneje je bil izpuščen iz ječe, toda takoj poklican k vojakom, kjer je bival dolgo časa v skrajno neugodnih razmerah.

Iz Komarna je prišel brat Radoušek v Přerov za sam božični dan l. 1915., toda koliko novih nadlog in ponižanj je bilo prizadetih političnemu jetniku za njegovega

kratkega bivanja v rodnem mestu! Trije vojaki so ga vodili k sodišču, kamor ga je bila klicala lastna soproga kot pričo; toda njegovi prijatelji niso mogli v sebi potlačiti ljubezni, katero so gojili do svojega druga: nagovarjali so ga na ulici, obiskali so ga v ječi, in ko je odhajal prihodnji dan zopet iz přerovskega sodnega poslopja na kolodvor, so ga celo fotografirali. To je bilo za avstrijakante seveda prestrašen zločin. In že se je našel ovaduh, višji sodni oficial Truppel, ki je poskrbel za to, da kazen ni nikomur izostala. Takoj tretji dan nato so bili krivci poklicani na okrajno glavarstvo in tam so jim bile po »Prügelpatentu« naložene nekolikodnevne (do 10 dni) zaporne kazni. Med kaznovanimi je bilo 8 bratov Sokolov.

Zlasti omembe vreden je zopet primer brata MU dr. Boh. Oščádala. Obisk je brata Radouška v přerovski ječi kot njegov dolgoletni osebni zdravnik ter je prišel k njemu na izrecen poziv, naj pregleda njegovo zdravstveno stanje, ki je po tolikem trpljenju nedvomno vzbujalo bojazen. Toda c. kr. okrajno glavarstvo se ni oziralo na človekoljubni namen obiska, ampak je obsodilo zdravnika na 5 dni zapora; hkratu je bil dr. Oščádal črtan iz seznama oproščenih ter takoj poslan k vojakom, kjer je ostal še več let po prevratu. Bil je že v mirnem času degradiran radi češkega javljanja in tej službeni neugodnosti se je pridružila še skrbna preiskava radi primera z Radouškom, katero so vodili proti dr. Oščádalu sočasno s treh strani, z okrajnega glavarstva, okrožnega in vojaškega sodišča. Za njegove triletne vojne službe ni bilo mesta, na katerem bi ga ne bili znova službeno zaslišali radi Radouškovega primera.

Kazen je zadela tudi jetnišničnega nadzornika přerovskega Jana Havelko, radi tega, ker je prijateljem Radouškovim dovolil, da so ga obiskali v ječi. Bil je takoj odpuščen iz službe in poslan k vojakom.

Ko so nekateri od c. kr. okrajnega glavarstva naloženo jim kazen že odsedeli, je nastalo v Olomoucu pri okrožnem in v Brnu pri divizijskem sodišču radi iste stvari novo preiskovanje. Sam predsednik okrožnega sodišča v Olomoucu se je pripeljal v Přerov, da zasliši krivce; pojavile so se nove hišne preiskave, pekel se je na novo razžarel. In gotovo so se zelo neradi sprijaznili ti avstrijski vojaki in sodniki z dejstvom, da niso mogli iz malenkostnega slučaja skuhati nove veleizdajske pravde, ki bi jo bili gotovo z energijo dovedli do takega rezultata, da bi krogle iz pušk prodrle v telesa osovraženih Čehov.

Da so imeli zopet takšne namene, se vidi iz tega, da je preiskovalni sodnik v Olomoucu izpraševal obdolžence, ali vedo, da se nahajata v New-Yorku že Radouškova in Kratochvílova ulica.

*

Zagovor.

Toliko ponižanja, toliko sramote in trpljenja se je zgrnilo na eno edino češko mesto! A kljub temu je bilo prisiljeno, da je molčalo štiri leta, tudi ko so se mu prizadevale največje krivice.

Zato je bil dan 28. oktobra 1918. za mesto Přerov dan vračila in radostnega zadoščenja. Vohun Truppel ni prebil dalje od tega dne v svojem uradu; bil je namreč prihodnjega dne ob 8. uri zjutraj od ljudske množice, ki je predobro poznala njegovo krivdo, izrinjen iz pisarne, da se vanjo ne vrne več! In kratek čas nato se je z vso sramoto (dosti slave je doživel s črno-rumeno kokardo ob raznih polkovnih in lojalnih slavnostih přerovskih!) odpeljal v kočiji na kolodvor — tako mu je bilo vroče na ulicah mesta, na katero je s svojo podlo dušo pošiljal toliko trpljenja.

Ovaduh Křepelka je doživel še hujše plačilo. V dneh političnega prevrata ga je v lastni občini ustrelil sosed, ko mu je zopet grozil z ovadbo.

Morda bi bilo še marsikaj maščevati. Toda nad nami je zasijala zlata svoboda; domovina kliče na delo, na pridno in trdo delo, radi katerega zapade mnogo pretrpljeno zlo pozabljenju.

Zato je treba danes priznavati za edini ukaz: delo in zopet delo! Zaželjivo ni, da bi iz opisa veleizdajskega procesa potekel radi te ali one podrobnosti osebni gnev. Bilo bi sicer potrebno marsikje reči bridko resnico — toda ali bi ne bil spomin na brata Kratochvíla onečaščen z vsako besedo, ki bi se iz obzirnosti na razne osebe ognila resnici?

* * * (Konec)

KARAKTEROLOGIJA

I. A. TABAKOVIC,
Sarajevo

Upoznavanje čovjekovih osobina

Pod karakterologijom se razumijeva upoznavanje čovjekovih osobina po vanjskim znacima. Jedan od glavnih elemenata karakterologije je frenologija to jest, nauka koja po oblicima i izbočinama čovjekove lubanje zaključuje na karakter, sklonosti i prirodna svojstva dotičnog lica. Frenologija ujedno daje podatke o intelektualnoj snazi čovjekovoj, tako da se glava jednog filozofa po svom obliku razlikuje od glave idiota.

Naravno da ova nauka, uza sve svoje dobre strane, nije još dala sasvim pozitivne rezultate, ali srazmerno ona je prilično pouzdana i točna. I zaista lubanje velikog broja zločinaca, proučavanjem kriminalista i psihologa, pokazuju međusobne sličnosti u izvjesnim izbočinama ili udubinama, odakle se onda zaključuje na sastav mozga, a mozak je onaj motor čovjekova djelovanja, koji stvara i dobro i zlo u životu.

Frenologija je prilično mlada nauka, a osnovao ju je učenjak Gall koncem osamnaestoga vijeka. Temeljna načela na kojima se tako osniva Gall-ova nauka jesu: 1. Mozak je organ duha. 2. Mozak ima skoro bezbroj vijuga, koje utiču na ljudske misli. 3. Oblik mozga ustanovljuje se po obliku lubanje. 4. Razvijenost pojedinih osobina i snaga ili slabosti čovjekovih raspoznaje se po većoj ili manjoj razvijenosti stanovitog dijela mozga, što se očituje na lubanji.

Poslije Galla naučenjaci dotjeraše njegovu nauku, među kojima je najviše zasluga stekao čuveni Cezare Lombroso. Velika je šteta što se frenologijom bavi samo uži krug naučenjaka. Ova bi nauka mnoge ljude spasila od razočaranja što ih doživljuju u životu, kad iz neznanja dolaze u vezu, prijateljstvo ili brak s ljudima na čijoj se već lubanji raspoznavaju znakovi rđavih osobina i rđavih poroka. Frenologija bi imala postati naukom pristupačnom svima ljudima. Uz frenologiju dolazi u prvi red fiziognomija, koja nadopunjuje frenologiju, te uči raspoznavanje čovječjih duševnih svojstava prema obliku pojedinih dijelova: lica, čela, uha, nosa, usta, čeljusti, raznih izbočina i udubina na licu i tako dalje.

Učenjaci tvrde da pojedine karakterne crte ostavljaju tragove na čovjekovom licu, te da se ovi tragovi mogu da uoče već iz spoljašnjih znakova. Međutim fiziognomija s frenologijom, kao što smo već spomenuli, od vrlo je velike važnosti u životu svakoga čovjeka, jer je poznavanje onoga s kime se čovjek druži od presudnog značenja.

Vrhunac istraživanja ljudskog karaktera i njegovog kategorisanja postignut je u osamnaestom vijeku. Tada su se svi učenjaci, filozofi i književnici bavili tim pitanjem.

Danas u naše doba, iako je frenologija posvema pala u zaborav, ipak imamo savremenu nauku, koja se bavi proučavanjem lubanja, nazvanu kraniologija.

Na temelju te nauke stvoreni su razni tipovi lubanja kod ljudi. Tako postoje: dolihocefalne (dugoljaste), mezocefalne (umjerene) i brahicefalne (kratke) lubanje. Pojedine ljudske rase se po tome klasificiraju i dokazuje se da svaka ljudska rasa ima svoje naročite karakteristike na lubanji.

Savremena psihologija karakter obilježava kao gospodujući pravac čovjekove volje. Njemački psiholog Vunt tvrdi, da je čovječji temperament temelj afekata, a karakter temelj čovjekove volje. Ebinghaus smatra karakter zbirom čovjekovih dispozicija volje. Psihologija je utvrdila da postoje i tako zvana oboljenja karaktera, što je potvrdila i novija nauka o konstituciji. Ova nauka tvrdi da za tipično razlikovanje karakternih osobina postoje i fiziološke i organske osnove u našem tijelu.

U običnom životu karakter je izraz za čovjekovo upravljanje prema postojećim zakonskim, moralnim, vjerskim i društvenim propisima. Čovjek koji umije da savlada svoje poroke, strasti i ljubomoru, koji se sam uspješno bori protiv svih mana, a ima vrline, naziva se obično karakternim čovjekom. Onaj koji ne vlada svojim voljom i svojim porocima, smatra se čovjekom bez karaktera.

U modernoj je psihologiji jedno od najvažnijih pitanja: da li se karakter, kao neke hereditarne bolesti, nasleđuje od roditelja i kako se može utjecati na izmjenu rđavog karaktera.

Veliki njemački filozof Emanuel Kant vjeruje u svemoć uzgoja, koji od najgorih karaktera može da stvori velike karaktere. Artur Šopenhauer tvrdi, da se uzgojem i psihičkim uplivom ni ukoliko ne može utjecati na promjenu karakternih osobina jednog čovjeka.

Današnji psiholozi i uzgajatelji ne slažu se ni s Kantom, ni sa Šopenhauerom. Oni su izabrali zlatnu sredinu i tvrde, da se pri ispitivanju i utjecanju na čovječji karakter moraju imati u vidu ne samo psihičke, nego biološke, medicinske i druge činjenice. Bolestan čovjek ima slabiji karakter nego zdrav, a duševno bolestan čovjek ima sasvim drugi karakter nego normalan.

Kraniološka i psihološka ispitivanja danas se vrše intenzivno i postoji čitava literatura o toj vrlo važnoj temi, koja interesuje: liječnike, psihologe, sudije i mnoge druge.

Karakterologijom su se bavili i stari grčki filozofi. Aristotel je napisao knjigu, koju je nazvao »Fiziognomika« i u toj knjizi on se je pozabavio crtama čovječjeg lica. On je vjerovao da sličnost u crtama na licu, znači i sličnost u karakteru. Aristotel je pravio čak i usporedenja između čovjeka i životinja, te je tvrdio da debeli nos, kao što je u vola znači ležernost i ravnodušnost. Ušiljen nos, kao u psa, znači opet pakost. Oštre dlake, kao u lava i drugih zvijeri, odlučnost i hrabrost; a fine dlake kao što su u jelena i zeca, znače bojazljivost.

U XVIII vijeku objavio je Talijan Parta, svoju knjigu pod naslovom »Čovječja fiziognomija«, u kojoj je on Aristotelovu teoriju proširio i prvi se pozabavio na naučnoj bazi problemom veze spoljnih crta s čovječjim karakterom.

* * *

Slavko Hotko: „Šmarnice" (lesorez)

NEZNANI JUNAK

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Sigurni smo, da nema nikog živa, koji iza velikog rata nije čuo ili čitao o »Neznanom junaku«. Uvek ćete u novinama naći vesti: »Položili su venac i poklonili se Neznanom junaku«, i slično. A u našoj štampi često čitamo o podizanju hrama Neznanom junaku na Avali, gde bogodanom umetnošću nadahnuta ruka našeg velikog vajara Meštrovića stvara veličanstveni spomenik našem Neznanom junaku.

Sigurno se svakome od nas nametnula misao kad je o tome čitao: ko je to i što »Neznani junak«. Odgovor je kratak i jasan: Neznani junak je uistinu neznani u pogledu njegove ličnosti, ali on pretstavlja sve one znane i neznane junake i heroje, koji su pali za oslobođenje i ujedinjenje. U imenu Neznanog junaka gledamo poznata i nepoznata imena naših hrabrih vojnika, koji su padali za čast i slavu Otadžbine, za slobodu naroda svoga. Milijuni su pali na poljanama Slave, milijuni su krvlju svojom zapečatili svoju ljubav prema svom rodu, milijuni su pretstavljeni u Neznanom junaku, kojima blagodarni naraštaj odaje poštu i priznanje slaveći borce za najveće ideale ljudskog roda.

Sama zamisao groba Neznanog junaka kao narodnog svetišta ponikla je prvo u Francuskoj, a kroz kratko vreme prihvatili su je svi narodi i sve države, koje su učestvovale u svetskom ratu. Tu veličanstvenu zamisao prihvatili smo i mi, te smo Neznanom junaku, kao oličenju krvi i žrtava milijuna žrtava za ujedinjenje našega naroda, podigli najpre skroman grob, gde su njegove kosti privremeno sahranjene dok bude dovršeno njegovo veličanstveno i večno prebivalište na vrhu Avale, koja je i nama Sokolima drag simbol, jer u pesmi pevamo:

»Oj letni sivi Sokole
Poleti snagom svom,
Sa vrha naše A v a l e
Nad Jugoslavijom!«

»Ime Neznanog junaka jeste neznano, ali su njegova dela poznata« rekao je naš poznati političar Stj. Radić. Time je mnogo rečeno.

A sada da se malo upoznamo i sa samim našim Neznanim junakom. On je poginuo pod samim vrhom Avale, braneći ovaj naš nacionalni breg.

I danas živi u selu Belom Potoku pod Avalom seljak Dragoljub Milovanović koji je 1915 godine kao šesnaestogodišnji dečak sahranio našeg Neznanog Junaka. On spremno novinarima priča o svom delu, koji je učinio s velikim strahopočitanjem iako nije ni slutio da polaže telo junaka, koji će iako neznan postati slavan kao oličenje naših nacionalnih heroja i boraca. Dragoljub Milovanović priča:

— »Neznanac je bio Srbin. To je potvrdivala njegova uniforma, šinjel, pa i njegov lik. Još se i sada sećam njegovog izgleda. Ležao je zgrčen pri vrhu Avale, s jednom presavijenom rukom, dok mu je leva strana grudiju bila potpuno razneta od šrapnela neprijateljskog. Pesnice su mu bile grčevito stisnute, kao da je time hteo da se suprotstavi ogromnom olovu koje je palo na njega. Na šinjelu imao je jasan broj 13, ušiven crvenim koncem, znak da je pripadao 13 pešadiskom puku. Sahranjen je zajedno s granatom koja ga je usmrtila.«

Nekoliko dana iza pogreba prolazio je Avalom jedan austrijski podoficir, neki Gruberka. Videvši na vrhu Avale kamenu ploču, koju su na grob navalili Milovanović i njegovi drugovi, on je na ploči napisao u nemačkom jeziku sledeće reči:

»Hier ruht ein unbekannter serbischer Soldat«.

U srpskohrvatskom jeziku znače ove reči:

»Ovde počiva nepoznati srpski vojnik«.

Zar nije dirljiva ova pažnja protivnika prema grobu mrtvog pokojnika! U onim rečima koje je nemački vojnik ispisao na kamenoj ploči više groba Neznanog junaka odrazuje se udivljenje prema hrabrom neprijatelju. Čovek se i nehotice mora setiti jednog drugog nemačkog vojnika, generala von Galvitza, komandanta nemačke grupe armije, koja je operirala na solunskom frontu, koji je u Skoplju izrekao reči pune udivljenja prema našim junačkim vojnicima, koji su u ratu stvarali čuda, braneći hrabro svoju Otadžbinu, i koji su kao lavovi nakon proboja solunskog fronta gonili neprijatelje pa čak i zarobili komandanta nemačke vojske, maršala fon Makenzena, koji i sada s udivljenjem govori o hrabrosti i junaštvu srpskog vojnika, čija je slava odjeknula celim svetom, čije ime je slavom ovenčano...

Pa kad je već reč o generalima pomenućemo i jednog austriskog generala inače Jugoslovena po narodnosti, Radu Grba, koji je 1912 godine za Prvog balkanskog rata uskliknuo »Hut ab vor dem serbischen Soldaten«, to jest: »Skinite kapu pred srpskim vojnikom!« Zbog ovih reči morao je general Grba u penziju, jer nisu bile po volji austrougarskim oblastima.

Tek 1921 godine otkopan je leš Neznanog junaka. Tada je u grobu nađeno i nešto novaca i municije u odelu Neznanog junaka, što je sve spremljeno u Vojnom muzeju na Kalemegdanu.

Danas se na Avali završava veličanstven spomenik našem junaku - ujedinitelju, spomenik celoj jednoj generaciji, koja je uz nezapamćene žrtve izvojevala ujedinjenje naše Otadžbine. Taj junak oličava stotine hiljada bezimenih junaka, boraca i mučenika. A tamo na Kalemegdanu u Vojnom muzeju nalazi se vitrina Neznanog junaka i u njoj čizme, municija, novac i ostala oprema Neznanog junaka krvlju uprskana i pocepana. Mnogo nam govori ta vitrina, mnogo ona kazuje onima koji je gledaju. A pogled se ne da dugo odvratiti od te vitrine.

Takođe će nam mnogo govoriti onaj monumentalni hram na Avali. I sadašnjim i budućim generacijama govoriće on o patnjama i stradanjima, o borbama i mukama čitave jedne generacije, koja je sve žrtvovala, pa i živote svoje za oslobođenje i ujedinjenje svih Jugoslovena.

Mi koji smo kao deca gledali i slušali herojstva naše vojske, dugujemo im najveću zahvalnost i poštovanje. Oči će naše uvek biti uprte u vrh Avale na beli spomenik. A srca naša kucaće življe, dok će usta uvek izgovarati reči zaveta i blagodarnosti:

»Slava ti, Junače Neznani, i mir pepelu Tvome! Slava svima koji su pali za naše oslobođenje i ujedinjenje. Bude li potreba mi ćemo ih nasledovati! Sokoli će večito stajati na braniku slobode i jedinstva jednokrvnog naroda našega. Dok je Sokola biće: Jugoslavije!

KREPIMO SE! — TUŽME SE!

HOTKO SLAVKO,
Žužemberk

To kratko, a vendar neprecenljivo in globoko geslo si je izbral Tyrš in ga podaril nam Sokolom v vedni opomin.

Krepimo se posebno mi mladi Sokoli naraščajniki. Vedimo, da zavisi obstanek vsakega naroda od njegove telesne, duševne moči in odpornosti. Vzor naj nam bodo stari junaški narod Grki, ki so posvečali predvsem telesni vzgoji doraščajoče mladine veliko pažnjo.

Za telesno vzgojo naraščaja je najvažnejše sredstvo sestavna vsestranska telovadba po izkušenih načrtih, kakor jo goji Sokolstvo.

Ta vzgaja iz slabotnih in bolehavih teles zdrave, krepke postave, utrjuje mladini zdravje in ji daje moči, ki ji je potrebna na življenjski poti. Iz otožnih oseb brez volje ustvarja sokolska telovadba junake bistrega pogleda in odločnega kretanja, kajti le pri sokolski telovadbi se osvežuje in se krepko razvija s telesom tudi duša. V sokolskih vrstah si utrjujemo zdravje, krepimo telo, in pridobivamo lastnosti, ki nam bodo potrebne v vsakdanjem življenju. Sokolska telovadnica je šola zmernosti. V njej se goji samozatajevanje, vztrajnost in jeklena volja, ki z lahkoto premaga največje napore in izvrši najtežje naloge. V njej se vadimo strogorednosti in točnosti. Jedro vsemu sokolskemu delu v telovadnici pa je ljubezen do domovine, do rodne grude, ki so jo priborili naši predniki z dragoceno krvjo na bojnih poljanah, kajti le iz globokega narodnega čustvovanja je priklila ojeklenela in brezpogojna sokolska ideja.

Krepimo se! — Časi so resni, ali naj klonemo kot slabiči in strahopetneži? Ne, nikoli! Vsak prekaljen Sokol s čisto sokolsko idejo nikdar in nikoli ne klone. Pripravljeni smo na vse. Mirno lahko zremo v bodočnost. Mi se ne bojimo. Klonjeo samo tisti, ki se čutijo slabotne. »Tužme se!« tako kliče Tyrš vedno in redno k delu. Mogoče pa pride nekoč dan, ko bomo morali stati mi mladina na braniku domovine s starejšimi brati, z ramo ob rami, da očuvamo, kar je našega. Naše geslo naj bo od Triglava do Kajmakčalana: Krepimo se!... Tužme se!

* * *

Slavko Hotko: „Kakteja cvete" (lesorez)

NA NAJVIŠJI VRH BALKANA

MAJNIK NANDE,
Preddvor

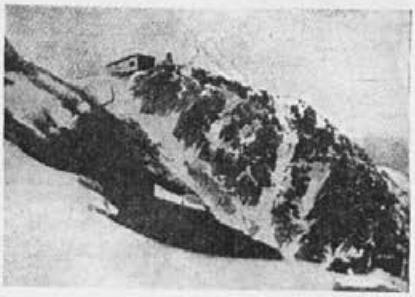

Avtobus se drevi skozi predmestja bolgarske prestolnice. Kmalu so zadnje sofijske hiše za nami. Ravnina se zožuje v ozko sotesko. Cesta se vije ob bistrem Iskru navzgor. Radovedno, poln nemira in pričakovanja opazujem okolico. Kakšna bo moja pot, kaj neki doživim v bolgarskih planinah? Ali se mi posreči stopiti na najvišji vrh balkanskega polotoka?

Nekako sredi pota se ozka dolina odpre in se razširi v prostrano Samokovsko visoko planoto. Po skoro premočrtni cesti se bližamo goram. Na obeh straneh se razprostirajo obširni vodnati pašniki. Številne štorklje nepremično stoje na eni nogi, kot bi nekaj silno važnega premišljale. Hrup avtobusa jih niti najmanj ne moti. V daljavi bleste prostrana snežišča visokih vrhov Rile planine.

Samokov. Balkansko mestece z nizkimi hišicami in širokimi, prašnimi cestami. Zunaj mesta igra v parku letoviška godba hrupen marš, ki se prav nič ne sklada z mirno okolico. Po neznansko prašni cesti stopam navzgor. Bel ko mlinar zavijem po nič kaj ugodni enourni hoji v prijeten hlad Čam - korje. Čam-korja (smrekov gozd) je res lep kraj. Številne vile se stiskajo kot igračke pod zelenimi gozdnimi orjaki. Tu mora biti kaj prijetno letovanje. Pri vili kneza Cirila v Carski Bistrici me vojak na straži prav prijazno opozori, naj hitim, če hočem priti pred nočjo v planinsko kočo. Pot je izredno lepa in lagodno izpeljana. Urno jo pobiram navzgor.

Sonce je že davno zašlo. Vedno bolj se temni. Prej tako lepa pot se čedalje bolj oži in končno popolnoma izgine. Čofotam po nekakem močvirnatem pašniku in ne vem ne kod ne kam. Nenadoma pretrese ozračje silen pasji lajež. Zavohali so me divji ovčarski psi in cel trop besnih zverin se podi proti meni. Bolgarske planine niso tako kamenite kot naše, so večinoma do vrha porasle s travo. Po njih se paso črede ovac, ki jih čuvajo veliki psi. Ti psi napadejo človeka s tako srditostjo in s takim divjim laježem pridero nadenj, da mora biti prepričan, da ga zdaj zdaj raztrgajo na kosce. Najboljše obrambno sredstvo je kamen. Čim začneš pobirati kamenje in lučati vanje, se ti nobeden več ne približa, le od daleč ti slede in lajajo vate. Danes so me napadli prvič in povsem nepričakovano. S čim naj se branim? Tolpa je bila le še par korakov od mene. Debel kamen je ležal pred menoj. Kar nekam nevede sežem po njem. Začudil sem se nad posledico tega giba. Psi so se takoj umaknili v spoštljivo razdaljo. Odslej sem imel na potovanju po bolgarskih planinah žepe vedno napolnjene s kamenjem, kajti pogosto so me psi napadli na krajih, koder kamen ni bil takoj pri roki. Danes je imel pasji lajež to dobro stran, da so ga čuli v koči in prižgali luč, ki mi je pokazala pravo smer. Še par minut pa sem bil pod gostoljubno streho »hiže Musala«.

Tisti večer sem se seznanil z carskim praporščakom Dimitrijem Jordanovim, ki mi je bil par dni dober tovariš na poti po samotnih planinah in najzvestejši drug v vseh zgodah in nezgodah.

* * *

Dimitrij me je drugo jutro že ob štirih metal z ležišča, po naše bi se to reklo ob treh. Nikakor se nisem mogel sprijazniti z mislijo, da vzhaja sonce na Bolgarskem eno uro prej kot pri nas. Ker pa besede nisem maral prelo-

miti, sem odložil nadaljnji počitek za nedoločen čas. Uro nato sva bila z Dimitrijem že v zimskem zavetišču v višini 2780 m. Stopila sva še k bližnjemu Ledenemu jezeru, ki je bilo še v tem času, to je sredi julija, preko polovice zaledenelo, potem pa sva se pognala proti vrhu 2925 m visoke Musale, kjer so naju pozdravili topli, sončni žarki.

Razgled z Musale je prekrasen. Krog in krog se dvigajo vrhovi, med njimi bleste temnozelena gorska jezera, v daljavi proti jugu pa žare v jutranjem soncu snežišča Pirin planine. Z vseh strani teko v dolino potoki in brzice. Bolgarske gore so zelo vodnate. V Rili planini je okrog 150 gorskih jezerc, nekaj celo v višini nad 2500 m. Največje bolgarske reke Isker, Marica in Mesta izvirajo v Rili planini. Na vrhu Musale je najvišja vremenska opazovalnica na jugovzhodu Evrope.

* * *

Po počitku sva se spustila s tovarišem v dolino Belega Iskra. Najin cilj je staroslavni Rilski manastir, ki leži skrit nekje sredi samotnega gorovja. Krepko stopa Jordanov pred menoj. Prepričan sem, da pozna pot ko rodno vas. Po polurni hoji naju ustavi krivenčasto ruševje, ki nama zapira pot.

»Dimitrije, bratec, kam sedaj?«

»Naprej,« mi odgovori mrko in nejevoljno. Zdajci mi je šinilo v glavo, da pozna fant pot toliko kot jaz, a noče tega priznati. Prikrijem nasmeh in ga kar najljubezniveje vprašam:

»Ali sva na pravi poti?«

»V to smer morava,« zaobrne odgovor in pokaže proti zahodu. Poženeva se v gosto ruševje. Molče se poganjava z veje na vejo, se pogrezava, padava, vstajava. Dimitrije grize, ker je pogrešil. Po tihem nekaj robanti predse. Mahoma ga izgubim izpred oči. Zakličem. Od nekod prihaja čudno grčanje. Gledam, gledam, stopim par korakov naprej in končno opazim zibajoče se veje in nad njimi škornje, ki opletajo po zraku. Dimitrij visi med vejami ruševja z glavo navzdol in si ne more pomagati.

»Dimitrije, dragec, kaj z nosom iščeš pot?« ga vprašam kolikor mogoče nedolžno in dvignem za noge iz neprijetnega položaja. Besno me je pogledal in brez besede pobral naprej. Po večurnem naporu sva se končno rešila vsa raztrgana in opraskana na cesto, ki jo grade iz Samokova čez gorovje v Kazlog. Jordanov je s svojo opremo, težko tornistro, nenakovanimi škornji, dolgimi ostrogami in ogromno topničarsko sabljo doživljal zares težke čase. Ko sva legla na bregu Belega Iskra v senco, da se odpočijeva, se mu je spet vrnila dobra volja.

Po kratkem počitku sva jo mahnila ob Preki (prečni) reki navzgor. Indijanske stezosledne sposobnosti je bilo treba, da sva sledila drobno stezičko, ki je pogosto popolnoma izginila med travo in grmovjem. Končno sta se izgubila steza in Dimitrij. Naj sem še tako kričal, nisem ga mogel priklicati. S težavo sem se privlekel po ozkem koritu na rob planote, koder sem zopet zasledil stezo. A tudi tu je bilo vse klicanje zastonj. Spustil sem se še enkrat v korito, Dimitrija nikjer. Utrujen sem zlezel nazaj na planoto in sedel potrt v travo. »Kaj naj storim? Kje naj iščem tovariša?« Iz premišljevanja me zmoti čuden šum. Kot bi letal čmrlj okrog. Brenčanje postaja vedno močneje. Oziram se okrog. Nič. Hipoma se mi posveti. Planem na noge in stečem par korakov naprej. Pod grmom je sladko spal Dimitrij in smrčal, da se je zemlja tresla. Na moje robantenje, zakaj je legel, mi je s silo prijaznim obrazom odgovoril: »Tako drobna je bila stezička, da sem jo moral iskati z nosom pri zemlji.« Brez besede sem jo ubral naprej. Vražji dečko, pošteno mi je vrnil dopoldansko zasmehovanje.

Po karti sva še nekam točno ugotovila smer, kajti po par urah sva prišla na sedlo med obema gorskima hrbtoma, ki oklepata dolino Rilske reke. Razgled s tega sedla je nad vse lep. Pod nama je obširna planota, zelena

Marinkovica, ki jo kot srebrne niti prepletajo mnogi studenci in potočki. Nasproti pa se dviga mogočen gorski hrbet s štirimi prečnimi rebri. Med temi leže prekrasna Rilska jezera, Ribno, Smrdljivo, Črno in Dženderna jezero, katerih vode s z mnogimi vodopadi odtekajo v Rilsko reko.

Večerilo se je, ko sva hitela ob Rilski reki v dolino. Že sva se bala, da bova morala prenočiti na prostem, ko sva zagledala ob mogočnem slapu drvarsko kolibo, kjer sva po skromni večerji, ki so jo nama dali dobri drvarji, in po napornem dnevu imenitno počila.

Drugi dan sva se pozno odpravila naprej. Dimitrij je bil razigrane volje, ki ga ni minila niti potem, ko je oblečen padel v vodo. Sumil sem, da je storil to nalašč, samo da sva se lahko potem z vzrokom do poznega popoldneva zadržala na Kirilovi poljani in se sladkala z jagodami, ki jih je tod vse rdeče. Šele proti večeru sva stopila skozi vrata mogočnega Rilskega manastira.

* * *

AVIJACIJA — SRŽ BUDUĆEG RATA

S. SVOBODA,
Zagreb

U toku ovoga mjeseca održana je u Beogradu prva vazduhoplovna izložba. Svi dnevni listovi donijeli su prigodom toga duge članke, zato ćemo i mi — znajući da avijacija zanima našu mladost — donijeti par redaka.

Od svih nauka najviše napreduje u posljednje vrijeme tehnika. Napretkom tehnike razvija se sve intezivnije i vazduhoplovstvo. Sve države su shvatile značaj vazduhoplovstva u budućem ratu, te je stoga i naoružanje na tom polju najveće. Nepotrebno je pisati o dejstvu aviona i njegovih bombi, plinova i t. d. u budućem ratu. To si može svaki sam pretstaviti. Aeronautički inženjer T. Sondermajer izračunao je da bi približno 1938 godine bombarderska avijacija Evrope mogla izbaciti dnevno 20.000 tona eksploziva. I ako od toga broja samo 25 % pogodi cilj, znači da bi to bilo dovoljno da se u jednom danu 5 evropskih velegradova pretvori u ruševinu. Ali da se jedan grad uništi dovoljno je da se uništi i samo ¼ samo da se poruše glavne zgrade. Prema tome se vidi što su u stanju da učine avioni u jednom danu.

Iako pretstavnici svih naroda sazivaju skupštine protiv oružanja, ipak se države upravo grozničavo natječu u naoružanju. Najviše pažnje polaže se na ratnu mornaricu i vazduhoplovstvo. Broj aviona u svakoj državi svake godine raste. Dovoljna je činjenica da je Srbija u toku svjetskog rata imala samo dva aviona, dok sada naša država ima veliki broj svih najmodernijih aeroplana, hidroaviona, lovaca i t. d. s neobično spremnim kadrom pilota.

Avijacija nije napredovala samo u vojničkom pogledu. Avijacija se pokazala kao svakodnevna potreba kulturne države u svakom pogledu. Kod nas je tu prazninu ispunilo društvo »Aeroput« koje je u toku od 10 godina pokazalo zavidan napredak. Pogledajte samo brojeve: 1928 avioni »Aeroputa« preveli su 1322 putnika, 7010 kilograma prtljaga, 2530 kg robe, 375 kg pošte, a preletjeli su ukupno 148.840 km u 411 letova, dok su ostali u vazduhu 965,25 časova. Prošle godine bilo je ovo stanje: prevezlo se putnika

6095, prtljaga 55.552 kg, novina 113.215 kg, robe 2.056 kg, pošte 2.854 kg. Broj pređenih kilometara je 528.112 u 2030 letova i broj provedenih časova (sati) u vazduhu 2699.

Iz ovoga se vidi silan napredak putničkog vazduhoplovstva.

*

»Naš vazduhoplovni duh je očeličen. Nove generacije su prihvatile djela svojih prethodnika i možemo mirno gledati u budućnost. Naš narod ima duboko shvatanje o vazduhoplovstvu, a omladina koja danas sačinjava vazdušnu silu naše vojske, kao i ona izvan vojske, može stati rame uz rame s omladinom velikih naroda. Mi u tom pogledu ne izostajemo i nećemo nikada izostati. Sposobnost, ljubav i požrtvovanje prema nacionalnom vazduhoplovstvu kod nacionalne omladine su najsigurniji temelji, na kojima se može izgraditi materijalna snaga vazduhoplovstva, koja će biti najmoćniji činilac za odbranu jugoslovenskog neba.«

*

Naš mladi narod stalno i brzo napreduje u svakom pogledu, tako i u avijaciji ne zaostaje za velikim silama. I tu se prešlo prekò prepreka i tu imamo velikih junaka, a imaćemo ih dok nas bude, imaćemo ih uvijek.

PRAVILNIK

O SOKOLSKOM NARAŠTAJSKOM PUTOVANJU

1. U svrhu što boljeg upoznavanja domovine i naroda osnivaju se kod sokolskih jedinica besplatna svratišta za putujući sokolski naraštaj. Svratišta treba da su odvojena za muške i ženske. Spisak svratišta za celu državu po župama izdaće načelništvo Saveza svake godine do 10 juna. Jedinice koje pružaju putujućem naraštaju besplatna prenoćišta bilo u svojim prostorijama bilo od svojih pripadnika treba da ista prijavi župi do 10 maja svake godine na propisanom formularu.

2. Po mogućnosti snabde sokolske jedinice sokolski naraštaj koji je na putovanju kroz njihovo mesto za vreme boravka u mestu i s prehranom.

3. Besplatnu prehranu pružaju t. zv. dobrotvori, koji su se do 10 maja izjavili pripremnim za to. Svaki dobrotvor koji je jednom izjavio svoju pripravnost dati putujućem naraštaju besplatnu prehranu dužan je svoju reč i održati. Dužnost jedinice jeste da prispele naraštajce porazdeli na pojedine dobrotvore jednakomerno.

4. Svratišta kao i besplatnu prehranu mogu naraštajci koristiti samo od 15 juna do 15 septembra svake godine.

5. Naraštajac ili naraštajka koji žele da koriste sokolska naraštajska svratišta ili besplatnu prehranu, treba da kod dolaska u sedište jedinice prijavi određenom licu koje je u spisku svratišta i dobrotvora navedeno. Istome treba da predaju svoju putnu legitimaciju koju će im izdati jedinica kojoj pripada. Formular legitimacije koja mora biti snabdevena fotografijom propisaće načelništvo Saveza. Taj funkcioner društva uputiće naraštajce-ke na svratište ili prehranu.

6. Svaki naraštajac ili naraštajka može boraviti u jednom mestu najviše 3 dana. To znači koristiti sokolsko svratište 3 noći odnosno primati prehranu 3 dana.

7. Pre polaska sa svratišta treba naraštajac-ka da se ponovno jave određenom licu koje će mu vratiti legitimaciju u koju je u posebnu za to određenu rubriku upisao ocenu vladanja i potvrdio štambiljem jedinice i potpisom. U oceni ne sme se ništa crtati ni ispravljati. Legitimacije u kojima su crtane i ispravljene ocene treba oduzeti i takvim naraštajcima-kama ne sme se pružati povlastica sokolskih naraštajskih svratišta.

8. U svratištima treba da se naraštajci-ke tačno pridržavaju kućnog reda, koji mora biti vidno namešten u svratištu.

9. Naraštajcima-kama koji su za vreme bivanja u jedinici načinili veće istupe koji ni na kakav način ne doliče sokolskom pripadniku i ruše ugled Sokolstva, treba legitimaciju odmah oduzeti i poslati jedinici koja ju je izdala s tačnim podacima o istupu.

10. Legitimacija važi samo 1 godinu. Svake godine izdaće se legitimacija u drugoj boji.

11. Prenoćišta i prehrana dodeljivaće za to određeni brat naraštajcima - kama po vrsnom redu pristizavanja. Ako su sva mesta za spavanje odnosno prehranu zauzeta, naraštajci-ke koji su stigli kao poslednji nemaju pravo tražiti nikakvu povlasticu.

12. Do kraja oktobra svake godine treba da podnese svaka jedinica tačan izveštaj o naraštajskim putovanjima sastavljen po uputstvima načelništva Saveza, župi u dva primerka od kojih će jedan zadržati župa a drugi sprovesti Savezu.

13. Svu prepisku i organizaciju naraštajskih putovanja i svratišta (spremanje svratišta, skupljanje dobrotvora, sastavljanje izveštaja i drugo) neka vode naraštajci-ke sami pod nadzorom jednog brata iz načelništva ili prednjačkog zbora. Samo upisivanje ocena u legitimacije po tač. 7 i 8 ovog pravilnika mora da vrši dotični brat sam.

Načelništvo Saveza Sokola Kraljevine Jugoslavije.

RAZGOVOR KOSOVSKE DEVOJKE I VILE VELEBITA

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

(Obična pozornica. Kosovska devojka stoji na sredini zamišljena i gleda oko sebe. Obučena u odgovarajuće odelo.)

Kosovska devojka (kao iza sna):

Gle! Mesto plača, jauka i muka,
Mesto krvi i mrtvih telesa!
Čija sve to odnela je ruka,
Ali je to delo sa nebesa?

Seljak ore mirno svoje njive,
Pastir pesmu peva pokraj stada:
Vidim: Ljudi sad u miru žive,
Mesto smrti svuda život vlada...

Velika mi izgleda Domaja,
Pa i kao da i more tu je,
Jesam u snu, ili usred raja? —
Svud se divno neko slavlje čuje!

Gde je silnik, gde njegove horde,
Gde je sila što rod moj pobedi,
Gde su čete ponosne i gorde?
Je li čudo ili san po sredi?

Vila Velebita (dolazi brzo sa strane):

Sa ponosnog starca Velebita
Tog čuvara našega Jadrana,
Evo mene, sestro ponosita
Svedokinjo davnog Vidovdana.

Čula jesam, seko, reči tvoje,
Što svedokom bila si strahote,
Kad si polje pogledala svoje
Gde si nekad videla grozote.

Tvoja slava došla je do mene
Preko polja, reka i planina,
Slavili su ljudi te i žene,
Slavila te cela Otadžbina!

Jer si bila hrabra onog dana
Kad si poljem Kosovskim hodila,
Zato jesi slavom ovenčana,
Jer te ljubav kraj smrti vodila...

Kosovska devojka:

Videla sam šta se događalo
Nakon onog tužnog Vidovdana:
Srpsko carstvo na Kosovu palo
I mnoga se otvorila rana...

Vila Velebita:

Al su brojne Kosovske devojke
Zalečile rane Otadžbine,
Odgojile Sokolove hrabre
Što satreše klete dušmanine.

Kosovska devojka:

Oj, sestrice, Velebitska Vilo,
Zar nestade kletoga dušmana?
A ja mišljah da mi se je snilo,
Kad ne videh pustoš Vidovdana!

Vila Velebita:

Istina je! Nema robovanja,
Sloboda je krvlju naplaćena,
Herojima danas svud se klanja
Moćan narod svih Jugoslovena!

Kosovska devojka:

Hvala Bogu, sada sam smirena,
Ostvareni kad su ideali,
Za koje su od Jugoslovena
Nebrojeni sinci život dali!

Vila Velebita:

Hvala Bogu i ja, sestro, velim,
Naš je narod slobodan i srećan,
Večnu sreću rodu našem želim:
U jedinstvu složan život večan!

Obe (grle se i govore)::

Slava nek je onim što su pali
Iz redova Sloven - Srb - Hrvata,
Što su život za slobodu dali
I sa bratom ujedinili brata!

(Zastor.)

OJAĐENI LJUDI

ISMET A. TABAKOVIĆ,
Sarajevo

Kad bi ruže b'jele u cvjetnome hladu
Mogle sad da čuju i ovu baladu.

Zac'jelo bi rekle zbog ljubavi sada
Da bolujem tužno i plačem od jada.

No ne plačem, druže, rad ljubavnih jada,
Već nad sudbom sv'jeta što beskrajno strada.

Uzdišu i plaču ojađeni ljudi,
Nesreće i tuge pune su im grudi.

Ah, da li će ikad spasenje nam doći,
Ah, da li će patnje ovog sv'jeta proći?

To su tužne misli što mi dušu more,
To su teške boli što u srcu gore.

Čule su to ruže nasmijane male,
Pa se sad i one sjetno rasplakale.

Ah, zaista — vele — zar na svijetu tom
Čovjek sreće nema u životu svom?

Ima sreće — rekoh — ona je u radu,
Oni što stalno rade — sreću imadu.

I na ovoj zemlji ko se nada sreći
Bez muke i rada, taj boli će steći.

СЛОВО ИЗ РЕАЛА

Ст. М. МУТИБАРИЋ,
деспот Св. Иван

Буди свестан, друже, да се једном живи.
Прими к знању гесло: »Од меса смо људи!«
и, слободно, смело свој клобук накриви
те запевај песму о природи, ћуди...

Људи смо. Баш зато не будимо друго...
Особину Бога никад стећи нећеш...
Друже, буди човек! Гледај да се крећеш
путањом за људе, којој си се руг'о...

С, не мучи душу и за живот тело,
са намером чудном: да се Богу пењеш,
јер ћеш под теретом бадава да стењеш...

Разагнај вештачко и на глас, весело,
кликни им нек чују (деца маште) људи:
Маску доле, збиља издају нас ћуди!«...

ЈА САМ ЈУГОСЛОВЕН

Д. ТОДОРОВИЋ,
Лебане

Ја сам Југословен, земљу своју волим
као мајку, очи и све што је драго, —
та она је моје најмилије благо:
за њу живим, растем и за њу се борим.

Ја знам да и друге земље јесу сретне,
да имају море и сунчане жале,
и планине горде и речице мале
и китњаста брда и ливаде цветне —

и језера плава... Ја знам добро све то
и ако сам мали. И дивим се њима...
Али волим своју, волим је над свима...
Ја сам Југословен и то ми је свето.

Телом, још сам мали, али моје груди
широке су, пуне. Срце моје бије
слабачко но топло. У њему се крије
нових покољења, пуних страсне жуди

љубав према земљи, љубав према роду.
Дедови су наши умирали да би
велика нам била. А ми, а ми, шта би, —
ми ћемо за правду, срећу и слободу.

Ја сам Југословен. Син овога сунца,
дете овог краја где крв кини врела —
и ми, деца братства из града и села
довешћемо земљу до славе врхунца.

Ја сам Југословен по срцу и крви
и за мржње старе ни да чујем неће,
када ја порастем, за све хоће среће:
у великој земљи сви ће бити први.

Ја сам Југословен, моја земља зове
да слободно певам и слободно дишем,
да радом и знојем историју пишем, —
историју братства и културе нове.

Ја сам Југословен. Земљу своју волим
као мајку, очи и све што је драго, —
та она је моје најмилије благо:
за њу живим, растем и за њу се борим.

* * *

NAŠ DESETI ZLET

NAHLIK MAKS
Ljubljana

Deseti zlet nas kliče,
sestre, bratje,
v zlato Prago vso slovansko!
»Mirno!« sestre, bratje, »v zbor!«
Zove mati Praga mlade Sokoliče:
»Pridi, moja zlata ti mladina,
Pridi, saj te tvoja mati kliče.
Mati tvoja, čuješ,
mati vseh Slovanov!«
Tudi, sestre, bratje,
ki ste v borbah osiveli,
pridite sem v zbor sokolski,
da vsi skupaj bomo pesem legij peli.

Glas mogočen borcev bratstva
bo po Pragi se razlegal
in korak Slovanov strumen,
bo po ulicah odmeval.
Bratje z Volge, Save, Visle
v vrste bodo se strnili,
slišal šum se bo Marice
iz valov reke Vltave.

Lipove vejice, kroje sokolske
bodo v zelenje odele.
Enakosti, bratstva, svobode zastave
ponosno se k nebu bodejo vile.
Pred svetom bomo pokazali,
kdo vodil je sedemdesetpet nas je let.
To duh je bil Fignerja, Tyrša,
ta vodi z uspeha nas v uspeh.

In ko končano sokolsko bo slavje —
slovanske te naše olimpije,
Sokoli, peruti bomo razpeli,
vrnili se bomo v gnezda rodna.
Tyrš, Figner, Vaniček,
Šajner nas zove,
njih duh nas, bratje, kliče na zlet!
Enakost, svoboda in bratstvo med nami
nesloge uniči naj končno okove.
Za te ideale borimo se, bratje,
z ramo ob rami!
Neprestano naprej naj gre
Sokolov polet.

BRATJE

JANEZ DOBRAVEC
M. Sobota

Bratje,
zdaj v mlado jutro sivi dan je vstal
in čas naš, čili vranec, je zdivjal.
In nad meglenimi obzorji,
nad skaljenimi morji
zdaj znova je orkan zvihral.

In vendar je dan,
vendar je sonce nekje,
so galebi, ki režejo orkan.

O, bratje,
le mi v zaletu ravnem smo obstali,
orkanu se in hladnemu vetru predali,
da vrtinči nas in nosi —
le mi sami smo si
na dnu temin svoj grob izkopali.

In vendar je dan,
vendar je sonce nekje,
so galebi, ki režejo orkan.

Bratje,
zdaj raz temé grobov —
čeprav težko nam je —
s poslednjim upom, s poslednjo vero·
morda — naš bo dan!

МАЛИ ПРОСЈАК

Ст. М. МУТИБАРИЋ,
деспот Св. Иван

Без оца и мајке
од младости ране,
он проводи дане
ко јунак из бајке
далеко од среће...

Вечно трчи, моли
сухо парче хлеба,
јер нужно му треба
да би живот голи
одржати мого...

Скита се по граду
ко пашче по селу
гајећ једну свелу
а вечиту наду:
биће једном боље...

А многи га људи
бацају из стана!
Тако сваког дана...
но он се не чуди
јер и таквих има...

ДУХ СОКОЛСКИ

J. ВЛАХОВИЋ,
Фоча

Дух соколски пут неба се
у висине горе диже —
и делима својим часним,
Свевишњему ступа ближе.

Идеални позив његов,
Нашем дому мило годи —
његова нас дужност света,
Узвишеном путу води.

ДЕТЕЛИНИ

Др. В. РАШИЋ,
Београд

Детелина као длан,
По њој шетам цео дан,
Миришем је дан и ноћ
И уживам на сву моћ.

Тебе воле дете — змај
И сељани, — добро знај!
Дете, дете, — дет'ино,
Нашег поља, милино!

Кад развијеш цветић свој
Лете пчеле у сав пој,
А прати их сунчев зрак
За њих свети Божји знак.

Зује пчеле малене
Али вредне, свилене, —
Славе Бога: зу, зу, зу!
Свима веле: ми смо ту!

Кад се спусте у сав лет:
Љубе редом сваки цвет
И милене све у ред
Носе восак и сам мед!

Мила, вредна пчелице,
Ти си пример светице:
Увек радом Богу пој,
Благословен труд је твој!

Где су људи добри сви
Детелино, расти ти!
Омили им труд и рад
И душевни дај им слад!

Уведи нас и у храм
Где је с нама и Бог сам
И освежи редом све
Да Га схвате сви што пре!

PROLJETNA PJESMA

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Stiglo nam je proleće i cvijeće,
Stigli dani radosti i sreće.

Svud ptičice svoju pjesmu poju
Dokle seljak ore njivu svoju.

Pastir frulu svira kraj svog stada
Pomažu mu mnoga bića mlada.

I djevojka svoju pjesmu pjeva
Pomažu joj i slavuj i ševa.

Miris cvijeća odasvud se diže
I u grudi svakog stvora stiže.

Livade su pune zelenila
Priroda se divno okitila.

Nema više zime, nema snijega
Niti bure sa ledena brijega.

Sunce grije, a miriše cvijeće —
Došlo nam je drago premaljeće!

LETO

ISMET A. TABAKOVIĆ,
Sarajevo

Stigli su nam,
topli dani,
žarkim suncem
obasjani.

Nestalo je
hladnih dana,
Priroda je
rascvetana.

Žito zori
raste trava, —
priroda nam
sreću dava...

Biće hleba
biće rada,
bojat se ne treba
glada.

Nama leto
nosi svega,
Mi smo vredni
usred njega!

СРЦЕ

Др. В. В. РАШИЋ,
Београд

Тешко ми је тебе знати
Поимати и имати, —
Кад си часом веља срећа
А час патиш са несрећа!

За друге те често стало
А за себе баш им мало, —
Па се ипак чудом чуде
Што те нема светом свуде!

Срце не би срце било
Кад би само све мрзило, —
Већ је срце, — Боже 'прости!
И да љуби и опрости!

Јер на свету нема слађе,
Ни што лепше да се нађе,
Него што је, — најмилије:
Срце наше и Божије!

Како ли су уста пуна,
Како душу краси круна
И осећа миље своје
Кад прозбори: »Срце моје!«

Кад настану мајски дани
К'о тичице где на грани
Појаве се млади двоје
И прошапћу: »Срце моје!«

А здраве их луг и гора,
Бистра вода са извора
И најлепша Божја жеља
Уз молитву родитеља!

Још кад стигне народ млади
Као јан'ци на ливади
И родитељ диже редом, —
Здрави срцем, медља медом!

Ал' и небо што све зрачи
Може да се наоблачи
И да многе слабе стужи, —
Али срце још не тужи!

Кол'ко пута срце пати, —
Ал' се неће лако дати!
Ћути, трпи пуно пада
Докле љубав не овлада.

А кад дођу тешки часи
Чак и љубав да се гаси, —
Ипак срце још заблиста
И опрашта путем Христа!

»Браћо, сестре!« где се чује
Ту нам срце одјекује, —
И у цркву све нас води,
Да нас Богом препороди!

И сва Божја васељена
У државу оличена:
Даје своју слику саму
У срчаном нашем храму!

И највећу радост стиче
Једно другом кад закличе, —
Срце срцу кад запоје:
»Домовино, срце моје!«

PRVI JAGLAC

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Zalud vetar bije
sa severa ljut,
kraj puta se skrio
cvet jaglačev žut.

Jaglaci su prvi
Rasevali se sad,
veseli se njima
i starac i mlad.

Jer to je proleća
prvi dragi znak,
A proleće čeka
s nestrpljenjem svak.

Za njima će brzo
i ljubica cvast,
njen će miris biti
za nas prava slast!

Visibaba tad će
pridružit se njoj,
mirisaće cveće
po prirodi svoj.

NA VIDOV DAN 1938

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

(Pozornica kao obično, sa slikom Nj.V. Kralja Petra II i Kralja Mučenika.)

Lica:

Soko.
Sokolica.
Sokolić.
Sokoličića.
Vojnik.
Mornar (ili Jadranski stražar).

Izlaze redom i deklamuju.

Soko:

Vidovdan je! Spomen sviju,
Ko su za Jugoslaviju —
za slobodu braće troje
i živote dali svoje!
Njima danas Soko kliče:
Vaša slava večna biće!
Za slobodu život daste,
Ali je ne dočekaste!
Nek je slava vašoj seni —
Mi smo svi ujedinjeni!

Sokolica:

I mi kćeri našeg slavnog roda
Znamo, kako skupa je sloboda!
Zato danas na dan Vidovdana
Skupljene smo širom naših strana.
I u duhu zavet polažemo:
Uvek Domu verno služićemo!
»Gojićemo ptiće Sokoliće,
Naše pleme izginuti neće.«
Sokolići svoju dužnost znaće:
Otadžbini svoju decu daće!

Sokolić:

I mi znamo iako maleni:
Temelji su krvlju zaliveni,
Na kojim je sloga i sloboda —
I jedinstvo troimenog roda,
Podignuto žrtvama junaka,
Koje rodi ova zemlja jaka!
Koju brane hrabri Sokolovi,
Našeg roda najbolji sinovi.
I mi ćemo kada narastemo,
Za slobodu u boj da idemo!

Sokoličica:

Moja usta, istina su mala,
Ali bi vam mnogo pričat znala,
Jer i nas su majke naučile,
Da se nikad ne plašimo sile.
Dedi naši hrabro umiraše,
Oci naši za Dom život daše!
Majke naše gorko zaplakaše!
Zato: nek je Junacima hvala:
Kliču usta velika i mala!

Vojnik:

Braćo moja i sestrice moje,
Nosim pozdrav od braće vam svoje
Nosim pozdrav vojske najhrabrije,
Kojoj nikad ravne bilo nije.
Kad trebalo branit Otadžbinu
Njena slava kao sunce sinu!
Prošla jeste muke i strahote
Kad joj dušman majku dragu ote!
Ali je i donela slobodu
Izmučenom jugoslavskom rodu!

Mornar:

Ta sloboda i more nam dala,
pozdrav nosim s našega nam žala,
Gde čuvamo Jadran plavo more:
O kom pjesme pevaju i zbore!
Mi na moru, a vi na suvome
Slobodni smo svoji i na svome!
Sokolovi, vojska, narod celi:
Svoje čuvat i očuvat želi!
Naše čete na straži su mirne —
Teško onom, koji u nas dirne!

Svi:

To je zavet čuvara slobode,
Koje misli najsvetije vode,
To je zavet sviju Vidovdana!
I amanet naših Velikana!
Neka oni sad u miru sniju,
Naša srca za slobodu biju!
I za Kralja našega Vladara —
Nek Mu nebo srećne dane stvara!
Njemu, Domu, Jedinstvu, Slobodi,
Ideja nas vidovdanska vodi!
Nek kralj živi, raste se, razvija,
S Njim i Majka sva Jugoslavija!

NEDJELJA NA SELU

GOJKO JAKOVČEV,
B e t i n a

Rano je jutro. Na istoku se rumeni obzorje. Brzo će izaći sunce. U polju se blista kao kristal sjajna rosa. Na jutarnjem povjetarcu leluja se žito na zasijanim njivama. Kroz tišinu jutra čuje se bôno zvonjenje zvonova sa seoske crkve. U selu se budi život. Nedjelja je. Na malenom seoskom trgu sve je živo. Čuje se vika i graja. Dan lagano prolazi. Približila se i večer. Na lijepom »Petrovom šetalištu« se šeće. Čuje se pjevanje. Pjevaju muškarci i žene. Nas dvadesetak Sokola u grupi, sa značkom na grudima, također pjevamo. Čuju se razne pjesme. Naše sokolske, ljubavne, društvene i druge. Lijepo je vidjeti, kad se u šetnji sastanemo mi mladi Sokoli sa starijima: gromko »Zdravo« pa onda opet na nastavak nedovršene pjesme... »Sivu surku obući ću«. Mnogima se naše značke i pjesme ne sviđaju. Pogledaju nas često krivim okom. Ali mi uz njih prođemo čvršćim korakom, jačom pjesmom i još više ponosno uzdignute glave. Veče prolazi. Već je sumrak. Pred sokolskim domom se rastajemo. Još jedanput zapjevamo »Sokolskom snagom svom, za Kralja, za narod, za mili dom. Zdravo, Zdravo, Zdravo...« i onda: Laku noć!

* * *

SVJETIONIK

GOJKO JAKOVČEV,
B e t i n a

Jak sa svojom željeznom konstrukcijom, osamljen na granitnoj stijeni poput kakvog golemog stupa, ponosno stoji svjetionik. Velikim ožarenim okom gleda nepokolebivo u noć. Kroz bijes mračne oluje prezrivo obasjava mutne, hladne valove, koji se na njega propinju preteći... Valovi se nemoćno odbijaju i raspršuju, a njegovo svijetlo oko prodire daleko, daleko u tamu i pokazuje zabludelim lađama na uzburkanoj pučini luku i spas.

Sokoli nalik su svjetioniku. Oni pokazuju put čitavom Slavenstvu kojim treba da se ide. I kao što se o podnožje svjetionika razbijaju mutni morski valovi, tako se i o sokolske grudi razbijaju valovi ljudske zavisti i zlobe. Dugo su ti valovi udarali o naše grudi, udaraju još i danas, ali Soko stoji; on je stajao i stajaće sve dok onima u tami ne pokaže put istine, put koji vodi u luku spasa. I kad se oni zabludelj nađu s nama, zajedno u jednom kolu, tada će naš veliki soko široko raširiti svoja krila i pod njih skupiti sve Slavene od hladnog Baltika i Kaspija pa sve do sunčanog Jadrana i Crnog Mora. I tada ćemo svi zajedno pjevati onu našu uzvišenu himnu »Hej Slaveni!« A do tog dana on će i dalje ustrajno pokazivati svijetlim zracima put koji vodi ljubavi, miru i napretku.

* * *

ZLATO BLAGOSLOV I PROKLESTVO

Još od iskona ljudi su poznavali žutu kovinu — zlato. Tada su ljudi zlato upotrebljavali kao platežno sredstvo, dok su ga docnije više upotrebljavali kao nakit. Bilo je hramova punih zlata, a ipak kako ga se rijetko nalazilo bilo je cijenjeno i obožavano.

Čežnja za zlatom vlada među ljudima otkako se zna za zlato. O tome nam u najstarija doba govore stare priče i mitovi. Putovanje Argonauta nije bilo ništa drugo nego ekspedicija u potjeri za zlatom. Milijuni ljudi tražili su legendarnu zemlju Ofir, a stotine hiljada Eldorado, a pravi Eldorado nije ni postojao. Španjolci su čuli priču o nekom princu Doradu, koji je bio sav odjeven u zlatni prah i jednom godišnje je ispirao taj prah u jezeru, pa su krivo shvatili tu priču. To krivo shvaćanje prouzrokovalo je smrt mnogih ljudi, među njima i nekih odvažnih Švaba, koji su u potrazi za zlatnom zemljom poginuli zajedno sa svojim vodama. — Za blago Nibelunga odigravala se ogorčena borba dok ga Hagen nije spustio u Rajnu. U potrazi za zlatom umrlo je tokom posljednje dvije stotine godina više ljudi nego što su ih progutali mnogi ratovi.

Kada je (1492) otkrivena Amerika, u to doba nije to bila velika senzacija, jer tada Evropljane još nije zanimala kolonizacija, tek kada su Španjolci pronašli u Meksiku zlato, narod je počeo jurišati u Ameriku. Zlato tamo nije trebalo samo kopati, njega je dosta bilo kod tamošnjih starosjedilaca Indijanaca, te je nastalo upravo nemilosrdno ubijanje, kada je i to skladište bilo iscrpljeno uništene su dvije ogromne države, a poginulo je oko 4 milijuna ljudi. Zlato je bilo prokletstvo za prve stanovnike toga kraja.

Tako je bilo onda, ali i danas puno se radi da se domogne zlata iako u manjoj mjeri, ali zato razumnije i sigurnije. Danas ga se najviše dobija iz Južne Afrike, koja je engleska kolonija. U tim rudnicima zaposleno je prilično naših ljudi. (ss)

X SVESLOVENSKI SVESOKOLSKI SLET U PRAGU

Radovi za X svesokolski slet završeni su u potpunosti. Na ništa se nije zaboravilo. Vidi se sokolska točnost i urednost te sprema naše sokolske braće Čehoslovaka.

*

Za vreme svesokolskog sleta biće u Pragu i velika sletska izložba, na kojoj će izložiti i naše Sokolstvo svoje vredno i važno gradivo. Na toj će se izložbi pokazati sva nastojanja Sokolstva, kao i uspesi, koji su postignuti od prvih početaka ove slavenske organizacije pa do danas. Naročito će biti zanimljivi podaci o učestvovanju Sokolstva u narodnim oslobodilačkim borbama, kao i u radu na ujedinjenju slovenskih naroda.

*

Prvi pretsletski dan bio je 29 maja, kada su nastupila deca praških osnovnih škola. I unatoč kiši sabralo se na sletištu preko 65.000 gledalaca. Na javnom nastupu nastupilo je 40.000 dece obojeg spola. — Srednjoškolci su nastupili 11 juna. Nastupili su i jugoslovenski srednjoškolci i srednjoškolke u vrlo lepom broju. Našoj su omladini priredili braća Čehoslovaci nadasve srdačan doček. Svuda su bili predmet naročite ljubavi i susretljivosti. Iza javne povorke omladina se poklonila pretsedniku Češkoslovačke br. E. Benešu.

* * *

VIII GODIŠNJA SKUPŠTINA SAVEZA SKJ

Ovogodišnja savezna skupština održavala se u Beogradu dne 13, 14 i 15 maja. 13 i 14 maja bile su predkonferencije, a 15 bila je svečana skupština. Prisustvovali su izaslanik Nj. Vel. Kralja, ministar za telesni uzgoj naroda te prestavnici ostalih ministarstava i udruženja. Nakon govora brata Gangla, braće Čehoslovaka i Bugara, koji su primljeni s neopisivim oduševljenjem, doneta je ova značajna rezolucija:

Rezolucija:

Jugoslovensko Sokolstvo na svojoj godišnjoj skupštini, održanoj u Beogradu 15 maja 1938 godine, kao jubilarnoj godini našeg oslobodenja i ujedinjenja, razmotrivši sva važna sokolska i nacionalna pitanja, smatra za potrebno da izjavi:

Sokolstvo je uvek bilo i jeste nepolitička, nacionalna jugoslovenska, slovenska i demokratska organizacija i ostaće to, pa ma kako se menjale političke prilike i odnosi u našoj zemlji i u svetu.

Jugoslovenstvo za Sokolstvo znači uzdizanje najboljih osobina svih delova našeg naroda i rešavanje narodnih pitanja sa gledišta narodne i državne celine. Sledujući amanetu Velikog Kralja Mučenika, Sokolstvo vidi u državnom i narodnom jedinstvu jedino sigurno jemstvo za pun i uspešan razvoj našeg narodnog i državnog života. Zbog toga i danas, kao i svagda, celokupno jugoslovensko Sokolstvo oseća sve uspehe kao i sve teškoće u kojima se nalazi naše Sokolstvo. Jugoslovensko Sokolstvo jedno je isto svuda, i svaka teškoća ma u kome delu podjednako se oseća i u svima ostalim delovima jugoslovenske sokolske celine.

Slovenstvo za jugoslovenske Sokole pretstavlja prvu prirodnu višu zajednicu na putu daljnjeg kulturnog razvijanja i težnji ka višim oblicima medunarodne i čovečanske solidarnosti. Pored opšteg slovenskog osećanja u današnjim momentima jugoslovensko Sokolstvo sa naročitim divljenjem i vernom ljubavlju prati držanje češkoslovačke braće.

Demokratija za naše Sokolstvo znači potpuno slobodnu i konstruktivnu saradnju svih nacionalnih snaga na izgradnji naše bolje budućnosti.

Ostajući verno ovim idejama, poseneno velikim zavetnim pokretom sokolske Petrove petoljetke, oslanjajući se pouzdano na naše selo kao neiscrpan izvor nacionalnih i duhovnih snaga, Sokolstvo će uložiti sve sile i dati sve žrtve za snaženje i čuvanje jugoslovenske države, za sreću i dobro Kralja i naroda.

Zdravo!

Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije

Šanghaj — azijski Nju Jork. Šanghaj — grad dolara i nebodera Azije! Koliko jezovitih vesti smo nedavno čuli o njem, kad su ga nenasitivi Japanci delomice porušili. Velegrad, koji je narastao iz močvare na ušću velereke Jangtsekianga, ima u svom modernom delu niz divnih nebodera, palata, hotela, banaka i veletrgovina. Ali daleko naokolo, doklegod stiže pogled, gube se očima krovovi prostih kućica i kućeraka kineskog življa koji prevladuje. U pristaništu se skuplja naoružana i nenaoružana mornarica Niponaca i medunarodnog sveta. Medu zastavama sviju većih država nema više kineskih boja; no zato se daleko gore, iznad jake ratne mornarice, proširuje more kineskih čamaca. Najrazličitiji oblici starih džunaka, kukonosastih lada, kojima bi se mogao dičiti i Kolumbo, čekaju da istovare robu i proizvode iz unutrašnjosti. — Kina, Evropa, Indija, Amerika — život sviju celina stiče se još uvek u Šanghaju. Neobična mešavina pešaka žuri se ulicama, kuliji nadmeću se medu sobom svojim malim rikšama. U krasnim automobilima voze se kineski trgovci širokim ulicama. Spreda stoje po dva bela stražara sa revolverima za pasom. Azija prevozi Evropu, Evropa straži Aziju... U autobusima i tramvajima odražavaju se iz natrpane mešavine putnika svetle ćelave lubanje budističnih svećenika. Ma da je grad okupiran, promet huji uza sve to dalje, no iskusnom posmatraču neće izmaći neprijateljski pogled koji prati svuda sive uniforme Japanaca... Na raskršću vreba oklopni automobil. Crveni i zeleni signali sevaju iz njega. Na krovu stoji orijaški brahman s turbanom na glavi, onde opet niponski stražar sa kacigom. Redari svih četiriju celina vode promet po sporednim ulicama, svagde ima puno vojništva. Velegradska halabuka udara preko širokih ulica duboko u skrovita predgrada... Šanghaj — grad kineskog stradanja, jedinstveni Babilon na svetu! Uza sve strahote opsedanja stanovništvo se brzo snašlo. Život se razvija nesmetano dalje i kad bismo hteli povezati značajne osobitosti najvećih gradova na svetu, ne bi ih bilo dovoljno za pravo obeležje Šanghaja. — Šanghaj Kini, Šanghaj Kinezima! Tako se orila do zadnjih mehana pesma kineskih radnika, dok se nije ušuljao u grad žuti vrag s one strane mora. Kraj sviju divnih palata medunarodne koncesije, kraj još brojnije mešavine stranaca u Šanghaju prevladuje Kinez. Pune su Kineza sve čajane, puni su lokali i hoteli do desetog sprata.

ZA ŠALU

Divljaci. »U Africi živi nekoliko divljih plemena koja ne plaćaju uopšte nikakvih poreza.« — »Onda mi, molim vas, kažite, od čega su ta plemena divlja!«

Kolumbo. »To zvuči ipak malko neobično, kada vi svome sinčiću uvek kažete Kolumbo!« — »Nije neobično, vi morate naime znati da je on prvi našao Ameriku na našem radioaparatu.«

Mudrac. Dva derana voze se u tramvaju. Jedan između njih stao je jednom gospodinu na nogu pa se radi toga počeo izvinjavati. To se gospodinu svidelo te mu je poklonio 50 para. »To je sjajno,« šapne mladić svome drugu, »ovoga gospodina moram da upamtim; prvom zgodom staću mu na obadve noge.«

U školi. Učitelj: »Ivane, tvoja zadaća ‚Naša mačka' ima svega samo tri rečenice: Naša mačka je crna. Zovemo je Maca. Juče je omacila tri mačića. — To je svakako malo!« — Ivan: »Naravno da je malo. Zadnji put omacila ih je osam!«

Tumačenje. »Kaži mi, ujače, zašto uvek zatvaraš jedno oko, kada pucaš?« — »Budalo jedna, kakvo pitanje! Ja valjda ne mogu, kada pucam, zatvoriti oba oka.«

Poslušna. »Jesi li, Marice, već uzela svoj lek?« upita majka. — »Jesam, majko, ali sada moram dobro da skačem.« — »Da skačeš?« »Zašto, Marice?« — »Ah, majčice, sasvim sam zaboravila da promućkam lek pre nego sam ga uzela.«

Nepojmljivi razlozi. »Zašto se ovo dete toliko dere?« — »Dobiva zube!« — »Pa zašto ih neće?«

Dobar savet. Jovo: »Zamisli! Imam psa koji me nanjuši već dva kilometra daleko. Šta kažeš na to?« — Mijo: »Što da kažem! Operi se!«

Težak posao. Baka kaže svome malom unučiću Jovici: »Ajde u kuhinju pa operi prste!« Jovica ide pa se za nekoliko minuta vrati u sobu te kaže: »Bako, to je tako teško, mogu li da operem cele ruke?«

Domaća zadaća. Franjo je učitelju predao svoju domaću zadaću. »Zašto si iza svake rečenice načinio upitnik?« — Franjo: »Pa ja nisam znao, jesu li rečenice dobre.«

Ima pravo. Otac: »Nedavno si mi, Karlo, načinio tu radost da si bio prvi u razredu, a danas nisi više; kako to?« — Karlo: »Gle, tata, i drugi očevi hoće da uživaju tu radost!«

Odviše zahtevano. Brundo je išao u brda. Dogodila mu se nesreća te je strmoglavio niz pet metara visoku stenu. Kad je opet ozdravio, upita ga poznanik: »Jeste li za vreme pada videli još jednom pred sobom ceo svoj život, gospodine Brundo? Jeste li na sve pomislili što ste u životu zagrešili? Jeste li se dosetili svih ludorija i opačina? Jeste li se u srcu pomirili sa svim ljudima kojima ste u životu činili krivo? Jeste li oprostili svima svojim neprijateljima?« Sad je gospodinu Brundi dozlogrdilo. »Oprostite, molim vas,« zagunda gospodin Brundo, »ali ja sam se strmoglavio samo pet metara, a ne pet kilometara!«

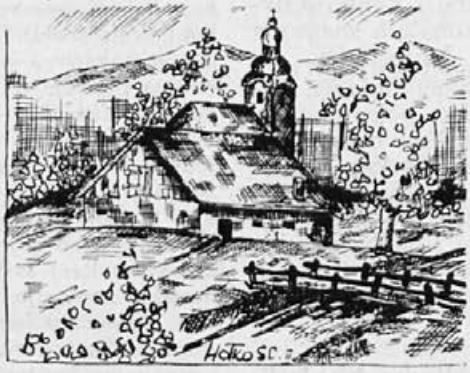

IZ UREDNIŠTVA

Naredni julijski broj »Sokolića« izići će, zbog velikih praznika, zajedno s brojem od avgusta i to koncem meseca avgusta. Gradivo treba poslati uredništvu do konca meseca jula.

REŠENJA IZ 5 BROJA „SOKOLIĆA“

Američka križaljka: V o d o r a v n o : 1) boksit, 2) Jelena, 3) boks, 4) talij, 5) Lena, 6) bok, 7) ata, 8) ija, 9) Ena, 10) bo, 11) Natal, 12) jak, 13) na, 14) bom, 15) Atalija, 16) an, 17) oma, 18) tal, 19) jasan, 20) Omar, 21) ali, 22) Asan, 23) omara, 24) lik, 25) san, 26) om, 27) razlike, 28) Ani, 29) ko, 30) era, 31) liker, 32) ni, 33) kor, 34) raz, 35) Ike, 36) Ani, 37) kora, 38) Artik, 39) mani, 40) Korana, 41) Krmani.

Ispunjalka: V o d o r a v n o : 1) junak, 2) ulica, 3) gusle, 4) Otelo, 5) Sudan, 6) leden, 7) Atena, 8) vedar, 9) imati, 10) jarak, 11) Avala. — Od I do II: Jugoslavija.

Magična križaljka: V o d o r a v n o i u s p r a v n o : 1) Matoš, 2) Njegoš, 3) Ita Rina, 4) ti, 5) oliva, 6) or, 7) Oto, 8) Ala, 9) Spa, 10) šala, 11) amon, 12) rilo, 13) smer, 14) njiva, 15) Isus, 16) ena, 17) ami, 18) Aka, 19) ga, 20) smesa, 21) at, 22) oporuka, 23) šaran, 24) satir.

ČAROBNE ISPUNJALKE

SLAVO SVOBODA,
Z a g r e b

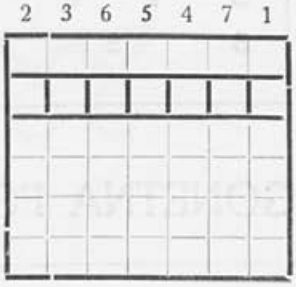

Riječi se uvrštavaju samo uspravno u prvi lik. U drugi lik dolaze iste riječi samo se uvrštavaju kako pokazuju brojevi.

1) slovenački protestantski pisac i vjerski reformator; 2) uvijen u okove; 3) hvatati; 4) muško ime; glavno lice iz najpoznatijeg romana Janka Veselinovića; 5) glavni grad Albanije; 6) očistiti vodom; 7) snaga, moć.

Vodoravni redovi daju: I lik čuvenog ruskog pisca (»Uskrsnuće«); te II lik poznatog slavistu imenom Jan.

SLOGOVNA ISPUNJALKA

SLAVO SVOBODA,
Zagreb

a, a, bi, ci, ći, dim, dos, es, gen, id, ja, je, lju, na, na, naf, ne, ro, sti, ta, taire, taj, ti, ve, vo, vol.

U lik treba unesti dolje objašnjene reči, tako da prve tri padaju u lik, a ostale se pišu van lika.

1) voljeti; 2) djelo od Turgenjeva; 3) barometar; 4) prilično (u količini); 5) stvar koju ima određen broj ljudi; 6) udruženje trgovaca; 7) ustanova moderne obavještajne službe; 8) prekobrojnost; 9) francuski pisac; 10) hrana.

Redom čitana slova u liku daju aforizam od Viktora Hugo-a.

REBUSI

BOGDAN STOJNIĆ

1

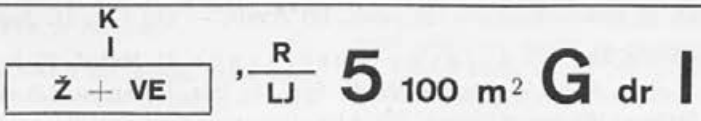

2

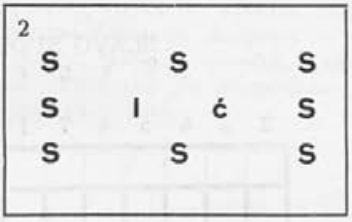

3

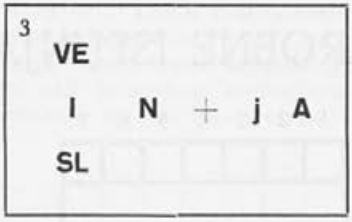

ZAGONETNA POSETNICA

SLAVO SVOBODA,
Zagreb

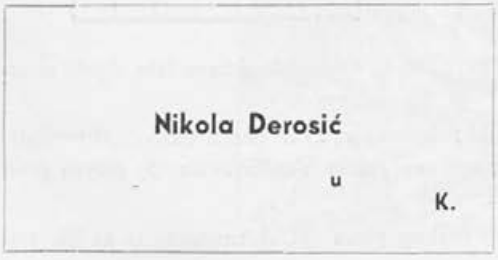

Našem „Nikoli" nije lako,
Uređivat' list tako
Zadovoljan mora biti svako
Svojim radom svim' pomaže jako.

Čime se bavi?